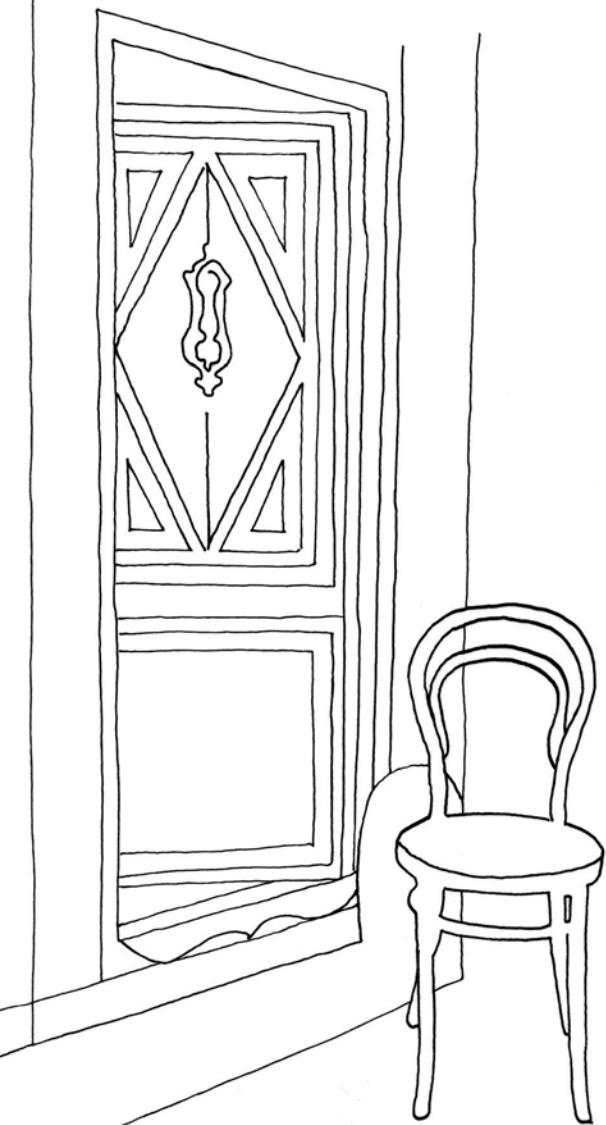

OBRA COMPLETA

Vicent d'Anna

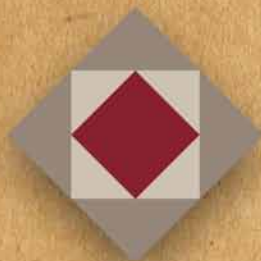
Vicent Sebastià i Montañana

POESIA

II

P'a festes
les de
Puçol

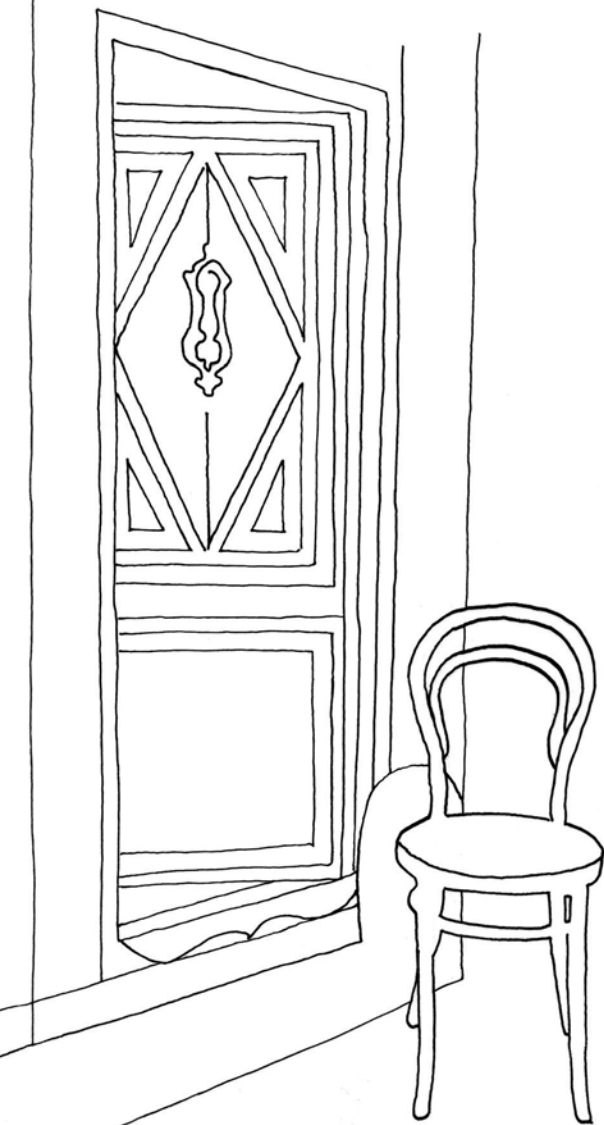
LA VIDA ÉS UN POEMA

OBRA COMPLETA

Vicent d'Anna

Vicent Sebastià i Montañana

POESIA

II

P'a festes
les de
Puçol

LA VIDA ÉS UN POEMA

© Text: Hereus de Vicent Sebastià i Montañana

© Pròleg: Josep Vicent Frechina

Disseny i maquetació de la col·lecció: Juan Salvador

Coordinació del projecte: Enric Esteve • Xavi Alcàcer

Assessorament lingüístic: Agustín Peiró

Primera edició: abril 2004

ISBN: 84-9795-045-3

Depòsit Legal: V-1899-2004

EL CALENDARI FESTIU DE PUÇOL EN L'OBRA DE VICENT SEBASTIÀ

Josep Vicent Frechina

Ja apuntàvem en el primer volum de l'Obra Completa de Vicent Sebastià (Puçol, l'Horta, 1900-1976)¹ que la seua col·lecció de poesies satíriques constitueix una valuosa font lingüística i etnogràfica: el seu registre idiomàtic reflecteix fidelment la parla genuïna de l'Horta² i als seus poemes, mordaços i allixonadors, compareixen un bon grapat de costums i d'usos quotidians, de creences i de valors, d'hàbits festius i de trets idiosincràtics del Puçol de primeries del segle XX. Concretament, hi destaca de forma ostensible l'atenció atorgada pel poeta a les diferents celebracions que amollonen el costumari festiu puçolenc. Tant és així, que hem volgut dedicar aquest segon lliurament de la seua Obra Completa a les poesies que Sebastià va escriure sobre les diverses festivitats del seu poble, poesies que ara presentem ordenades cronològicament tot seguint el calendari anual de festivitats.

---

¹ Sebastià, Vicent, *Pel camí del desengany. Obra Completa I*. Edició a cura de Josep Vicent Frechina, València: Brosquil Edicions, 2003.

² Remetem el lector interessat a l'obra citada anteriorment per a una aproximació més detallada al registre lingüístic emprat per Vicent Sebastià.

EL CALENDARI FESTIU DE PUÇOL

La festa és el fenomen social més important que s'esdevé en qualsevol comunitat humana: ordena el temps, subratlla els cicles, emfatitza i restaura els vincles comunitaris, celebra l'ordre simbòlic que la comunitat percep com a propi i crea i reforça la identitat col·lectiva perquè, al capdavall, no fa altra cosa que sacralitzar, ritualment, “els valors que identifiquen a una societat i li donen sentit i, d'aquesta manera, íntegra als seus membres en un procés de reconstrucció permanent”.³ El mateix títol de volum, *P'a festes les de Puçol*, extret d'un poema de Sebastià, certifica el sociocentrisme exacerbant que indueix sempre l'escenari festiu i que es manifesta en una sobrevaloració de tot allò que genere sentiment d'exclusivitat.

El calendari festiu del Puçol preindustrial es vertebrava, com el de qualsevol altra societat agrària, al voltant de dos grans eixos: d'una banda, les celebracions imposades pel calendari religiós oficial com els cicles de Nadal i de Pasqua; i d'una altra, les festes locals agrupades en una seqüència d'hivern —Sant Antoni, en el cas de Puçol com en la major part de pobles valencians— i una seqüència d'estiu, ubicada normalment després d'haver fet les collites, en el nostre cas durant els primers dies de setembre. A més, caldria afegir-hi, les festes de la ciutat i dels pobles veïns que, tot i no incidir de forma determinant en l'organització de la vida quotidiana del poble, sí que n'exercien una certa influència ja que n'eren moltes les famílies que es desplaçaven a València per Falles o als pobles de la contornada per assistir com a espectadors a les seues festes patronals.

---

³ Per dir-ho amb les paraules certeres de Gómez García, Pedro, “Hipòtesis sobre la estructura y función de las fiestas”, dins *La fiesta, la ceremonia, el rito*, Granada: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Granada, 1990, pp. 51-62.

NADAL, CAP D'ANY I REIS

L'any festiu s'inicia amb el sopar familiar de la Nit de Nadal i la Missa del Gall, celebracions que donen el tret de sortida al cicle nadalenc que es perllonga fins el dia de Reis. De tots els elements rituals del cicle, l'obra de Vicent d'Anna només para esment en els actes que se celebren la vespra de Reis. Es tracta d'una poesia de caire pietós que s'allunya del to sardònic habitual de Sebastià i l'acció de la qual se situa en un poble del secà "rodat de tristes montanyes". Recull, però, el costum tan arrelat en els pobles de l'Horta, i en general en tots els territoris d'influència de la tradició catòlica hispana, dels regals que ofereixen els Reis als xiquets, en record de l'or, incens i mirra que, segons l'Evangelí de Mateu, oferiren els Mags al Nen Jesús en el pessebre. A Puçol era habitual que els xiquets prepararen al corral de casa un cabàs amb palla i garrofes per als cavalls del seguici, i eixiren a esperar als Reis a la creu de pedra situada al carrer Convent mentre tocaven esquellots, pots de llanda, o collerons d'animal tot cantant:

Senyor Rei estic ací
Senyor Rei estic allà
Tirem casque per a demà
Jo li pose garrofetes
i herba seca per al cavall.⁴

SANT ANTONI

Acabat el cicle nadalenc, arribava l'hora de Sant Antoni, la gran festa valenciana d'hivern. Vicent Sebastià col·laborava assídua-

---

⁴ Alonso, Manel, *La veu del poble*, mecanoscrit inèdit.

ment en el programa de festes amb una poesia satírica al·lusiva al sant, per la qual cosa disposem d'un completíssim retrat de la festa tal i com se celebrava a Puçol durant els anys trenta i quaranta del segle XX.

La devoció a Sant Antoni estava molt estesa a l'Horta de València, no debades exercia el patrocini sobre els animals, especialment les cavalleries. Hom recorria al sant, doncs, per protegir el bestiar de malalties i per potenciar-ne la fecunditat. Sebastià retrata amb força causticitat aquesta devoció interessada i utilitària:

“Sols s'enrecorden del Sant
quant ve el final de la traca;
bé que està el rossí molt mal
o ve de part una vaca”⁵

En Puçol el sant tenia una segona advocació, menys difosa que el patronatge dels animals per bé que no estranya en altres comarques: es creia que la xica fadrina que tocara la campaneta del sant trobaria ràpidament festejador. I novament Sebastià arremet contra aquesta fe aprofitada:

Esta-te aguantant de totes,
romanços i peticions;
i encara te solen vindre
moltes en reclamacions;
la que vinga exegint molt
i además en mal arranc,
en ves d'enviar-li un nóvio,
l'anviaré a pastar fang!⁶

---

⁵ “Tot ho paga Sant Antoni”. Fixeu-vos en la curiosa paronomàsia dels darrers dos versos, del tot inusual en un poeta popular com Sebastià.

⁶ “Paraules de Sant Antoni”

Pel que fa a la litúrgia festiva, la festa de Sant Antoni a Puçol no divergia molt de la que se celebrava en la resta de pobles de l'Horta:

La festa de Sant Antoni
no és d'orquestines ni balls.
És de falles i cucanyes
i de desfile de cavalls.⁷

Una part del finançament s'aconseguia mitjançant la rifa d'un porc que es deixava solt pel poble durant els mesos previs a la festa i que era alimentat indiscriminadament per tots els veïns:

Tenen gran fe a Sant Antoni
fer-li bona festa, és dret.
P'a tindre ajuda a aquells gastos,
solen criar un porquet.
El solten per tot el poble,
i el cuidar-lo se mereix.
I ell recorre casa en casa;
menja i dorm a on li pareix.⁸

Els actes s'iniciaven el dia 16 de gener, vespra de la festivitat, amb l'encesa de la falla on es disparaven coets borratxos⁹:

Quant els veïns acudixen
per a vore-la cremar,
a penes li peguen foc,
Ai! Que lio se va armar!
Uns correuent pac ací,

---

⁷ "Resem una Avemària"

⁸ "El simpàtic Nicolàs"

⁹ Així té lloc encara a Massalfassar i Rafelbunyol. Cf. Frechina, Josep Vicent, "Civilització urbana contra memòria rural. Canvis recents en els usos festius de l'Horta: l'exemple de la cordà", en Frechina, Josep Vicent (coord.), *Actes del II Congrés d'Estudis de l'Horta Nord*, València: Brosquil edicions, 2004, pp. 351-370.

atres corren pac allà.
A un li està ardent l'abrigo
del foc d'una coetà.¹⁰

L'endemà, després de la missa dedicada al sant, tenia lloc la benedicció dels animals, acte multitudinari que aplegava bona part de les més de cinc-centes cavalleries amb què comptava el Puçol d'aleshores. Després, se disputaven les corregudes de joies, carreres eqüestres molt competides que es corrien al llarg del carrer sant Joan, des de l'església fins el carrer dels Horts. Paco Ramon, en les seues memòries, descriu alguna divertida anècdota relacionada amb aquestes carreres:

Hi havia molta competència entre els cavallistes i fins i tot discussions acalorades, tot per aconseguir un premi, que consistia sempre en un mocador de seda de llampants colors. Era un guardó que el guanyador mostrava amb orgull.

Un altre cas curiós, que solia ocórrer un any sí i un altre també, és el que passe a explicar-vos tot seguit. Si fa no fa a l'altura del número 62 del carrer de Sant Joan tenia una tenda de pinsos per a animals el senyor Nicolàs Juesas, conegut en tot el poble com el Tío Colàs. Un home simpàtic i bonàs com no n'hi havia un altre. La major part de la seua mercaderia, arròs, forment, civada, etc., l'exhibia al carrer, a la porta de casa, dins de grans cabassos o en depòsits de fusta. Doncs bé, hi havia cavalleria que en plena carrera s'adonava del menjar que tenia al seu abast i s'hi aturava a menjar tranquil·lament, davant de la desesperació del genet, que es veia d'esta manera sense la possibilitat d'aconseguir el triomf. Tota una autèntica tragèdia.¹¹

---

¹⁰ "Si Sant Antoni parlara"

¹¹ Ramon Claramunt, Francisco, *Cinquanta anys d'Història de Puçol (1933-1983)*. València: Brosquil edicions, 2002, pp. 10-11.

Vicent Sebastià adopta en tot moment una posició ambigüa respecte a aquests actes profans que conviuen amb les manifestacions religioses: se'n serveix a bastament per nodrir d'arguments els seus poemes però no s'està de condemnar-los, una i altra vegada, per la seua frivolitat i la seua manca de relació amb el sant:

Antonieta, mira i calla,
i diu en desil·lusió:
—“Molts n'hi han mirant la falla,
que pocs a la provessó!”¹²

Tot i això, lamenta també la desaparició d'uns costums que percep com un signe dels temps, “temps de modernisme” que en diu ell:

Ja ningú li prega al Sant.
Tot ho causa el modernisme.
Les haques s'han tornat mules.
Ara, tot és mecanisme.
[...] Ja no es veuen, com algun dia,
tantes haques rellixant,
que desfilaven airoses
per la presència del Sant.
Poc a poc desapareixen.
Jo crec que no ha de tardar
que p'a poder vore un haca,
a un circo tindrem que anar.¹³

Aquest vacil·lació en les valoracions morals es pot justificar pel conflicte que s'hi estableix entre les seues pregonas conviccions religioses i la seua estreta vinculació sentimental a uns usos i costums que, tot i blasmar-los esporàdicament, són percebuts com a

---

¹² “Antonieta té raó”

¹³ *Ibíd.*

privatius i inalienables. En tot cas, no és la seua desaparició el que l'amoïna sinó el motiu d'aquesta desaparició: la civilització industrial que amb la seua embranzida homogeneïtzadora comença a emportar-se per davant les formes de vida tradicionals.

Les corregudes de joies són, doncs, també qüestionades, en aquesta ocasió per la seua presumpta perillositat:

“Siguent jo un xavalet,
el fill de Rogélio Noies,
morí tal dia com hui,
tot per les ditxoses joies.
Per guanyar un mocador,
o un conill lo més guanyar;
se va caure del cavall
i en un bac se va matar.¹⁴

També les cucanyes que tenien lloc tot seguit reben el seu pertinent esbatussó:

De molts actes que se fan
qui se riu és el dimoni.
No és menester fer cucanyes
p'a fer festa a Sant Antoni.¹⁵

En aquestes cucanyes, anomenades també *sortijes*¹⁶, es penjava d'una corda un perol ple de llepolies, pardalets, conills o rates. La jovenalla tractava de trencar-lo amb un bastó fins que, una vegada

---

¹⁴ “Resem una Avemària”

¹⁵ “Les cucanyes de Sant Antoni”

¹⁶ Encara avui té lloc a Massalfassar, dins dels actes de la festa de Sant Antoni, una popular *sortija* on els joves més atrevits tracten d'agafar un pollastre que penja d'una corda mentre els quintos els llancen centenars de coets als peus. Cf. Frechina, Josep Vicent, “El foc d'artifici a la Mediterrània”, *La Roda del Temps*, 9, 1998, pp. 68-75.

el perol partit, el contingut s'enramava per terra davant les rialles de la concurrència:

Una senyora, pregunta:
—“¿*Qué hay en los perolitos?*”
I li contesta un concejal:
—“*Conejos y pajaritos.*”
I quant trenquen el perol,
el susto és fenomenal,
caigué la mare i la cria
de conills de la marjal;¹⁷

Finalment, per la vesprada es realitzava una processó del sant pels carrers del poble finalitzada la qual se sortejava una cabeçada, motiu principal de l'assistència a la processó segons el poeta:

diu Ernesto: —“No te cregues,
el poc personal que va,
encà van per l'egoisme
de que els isca la cabeçà.”¹⁸

LES FALLES DE VALÈNCIA

Passat Sant Antoni arribava el temps de Carnestoltes, porta d'entrada a un estricte període de Quaresma només interromput per l'ocasional visita a les Falles de València —fins els primers anys de la transició no es produiria l'actual expansió de la festa fallera al llarg i ample del territori valencià—, visita que Sebastià salda amb quatre poemes sarcàstics i dissuasoris que glossen les penalitats

---

¹⁷ “Les cucanyes de Sant Antoni”.

¹⁸ “Si Sant Antoni parlara”

dels qui s'aventuren a participar de la festa. Només amb els títols ja ens en podem fer una idea del contingut: “No torne a anar a les falles!”, “Hi ha risses que porten plors”, “Tot per voler ser fallera”... Sobta llegir aquestes punyents admonicions subscrietes pel fundador de la Murga local, l'acordionista afeccionat que animava vetllades familiars amb les seues músiques festives, l'home que organitzava meticulosament el públic congregat al balcó de sa casa per veure la desencaixonada dels bous el 7 de setembre... I sobta perquè no acaba d'escaure's el tarannà amable i festiu que es dedueix d'aquestos fets amb el posat condemnatori, cobert d'ironia, amb què despatxa els pobres diables que poblen els seus versos.

PASQUA I SANT VICENT

L'arribada de la Pasqua suposava un dels pocs moments del calendari on es relaxava una miqueta l'estricta control de les relacions intersexuals: xics i xiques passaven unes hores junts, lluny de la vigilància adulta, fet que propiciava l'inici de moltes parelles. Paco Ramon subratlla en les seues memòries les estratègies emprades per les colles de xics i xiques per a organitzar les excursions pasqüeres:

Durant la Quaresma les quadrilles de xics i xiques entraven en conversacions per tal d'arribar a un acord i poder passar les festes de Pasqua junts. No us penseu que l'acord era fàcil. Sovint calia molta diplomàcia, ja que es donava el cas que en tal xica, si hi anava en tal xic, ella se separava de la quadrilla. Les conversacions resultaven engorroses, però per regla general acabaven bé. Eren un total de cinc dies de festa. Diumenge, dilluns i dimarts de Pasqua, diumenge següent i dilluns, que era la festivitats de Sant Vicent Ferrer. [...] Per endavant i de mutu acord quedava assenyalat el lloc de reunió i l'hora per anar al secà. Solia ser

la Creu de Pedra [...] o bé alguna de les eres que hi havia per allí, o el Pou de Ceta [...]. Una volta reunits, en qualsevol d'estos llocs, les dues quadrilles marxaven juntes cap al Molí de Vent i, abans d'arribar-hi, a dreta i esquerra del camí, hi havia grans garroferes, a l'ombra de les quals es començaven els jocs. Per regla general, l'arbre que escollies el primer dia quedava eixe any, diguem-ne, en propietat de les quadrilles que l'ocupaven. Els jocs que més de boga estaven eren el «Pardalets en rama», el «Corro», la «Tarara» i «L'ama del carabassot».¹⁹

Vicent Ferrer Soriano coincidia, seixanta anys abans, en la mateixa descripció:

*Los días de Pascua de Resurrección se dirigen, como enjambre de abejas humanas, hacia la tierra de secano y falda de los montes que forman la Costera y el Picayo: este último es muy visitado por los turistas. Desde este monte se observa, en estos alegres días, los juegos y tradicionales cantos de "La Tarara"...*²⁰

Algunes d'aquestes costums són recollides per Vicent Sebastià en la seua obra. Així, hi trobem el neguit d'una quadrilla femenina per la imminència de les festes i la manca de pretendents:

Anem tota la Quaresma,
 més mogudes que la mar.
 Esperant a una quadrilla
 per a en Pasqua, en ells, juar.
 Ja estavem en Dijous Sant,
 sinse notícia ninguna.
 Pués no hi havia un xaval
 que mos diguera ni pruna.²¹

¹⁹ Ramon, Francisco, *op. cit.*, pp. 15-16

²⁰ Ferrer [Soriano, Vicent], "Esquema: Puzol", *Las Provincias*, 5 d'abril de 1942.

²¹ "Que Pasqües més desastroses!"

I també el costum d'esclafar, durant l'excursió, un ou bullit en el front d'algun dels acompanyants, habitualment del sexe contrari, pràctica que es duia terme després de recitar uns versets anunciadors: “ací em pica, ací em cou, ací t'esclafe la punta de l'ou”.

La primera nit, sopant,
Tonet a Trini la Vella,
de broma, esclafant-li un ou,
li va partir una cella.²²

Per Sant Vicent Ferrer, darrer dia d'excursions pasqüeres, se celebrava una bescuitada, present de bescuit ofert per la confraria als confreres, i el combregar d'impedits²³ durant el qual tots els malalts i postrats del poble tenien l'ocasió de prendre la comunió. Sembla que en el moment d'escriure els versos que reproduïrem el costum s'estava perdent, perquè en un moment donat l'autor exclama:

Que renaixquen els costums
de l'època passà.
Que seguïxca celebrant-se
lo d'enguany, la bescuità.²⁴

---

²² *Ibidem*.

²³ El pintor Gabriel Esteve (Cases de Bàrcena, 1900-1987) recollí aquesta pràctica religiosa en un dels seus quadres més coneguts “Combregar en l'horta”. Cf. Vidal Corella, Vicente, “La tocata de combregars”, *Valencia Atraccion*, 311, desembre 1960.

²⁴ “Viva Sant Vicent Ferrer”

MAIG

Maig era el mes de les rondes nocturnes, les enramades, la benedicció del terme —el dia 3, festa de la Santa Creu— i les primeres comunions.

Rondes i enramades propiciaven una segona oportunitat per iniciar relacions de festeig o, com veure'm, per cancel·lar-ne de manera expeditiva. Tenien lloc, normalment, el primer dissabte de maig. Després de ben sopar es formava la rondalla de corda —bandúrria, llaüt, guitarra i guitarró— i, acompanyada dels cantadors i un versador, iniciava la ronda pel poble interpretant cant d'estil davant els retaules i les fornícules de la Verge i davall dels balcons d'algunes fadrines tot seguint el requeriment dels seus pretendents:

Quant s'ha sopat i han begut,
 se prepara el cantaor.
 Ja estan templant les guitarres,
 ja es prepara el versaor.
 U diu que a la seua nòvia;
 el seu nom és Visantica,
 i li encarrega que vol
 una cançó ben bonica.
 [...]
 Quant ja sonen les guitarres,
 van tots com de romeria.
 Pareix molt curta esta nit.
 Que pronte se fa de dia!
 Al sentir l'u i el dos,
 a dormir ningú se'n va.
 Hi ha qui es desvela al sentir,
 lo nostre. Lo valencià.²⁵

---

²⁵ “Festa de Mayo en Puçol”

Els festejadors adornaven el carrer, davant l'entrada de la casa de la seua promesa, amb una enramada de murtra i de flors:

Content anava esta nit
a collir flors a mantaes;
i abans de que es fera de dia
anava a fer enramaes.
I que il·lusió p'a les xiques,
a l'endemà, de matí;
al vore que allí en sa casa
li ha fet l'enramà un fadrí.²⁶

En ocasions, però, l'enramada portava el missatge contrari:

També se solia vore
l'enramà d'algun veí,
transformà en conte de roses
en coles de cebollí.
Tots sabem que les anelles
les posaren p'a tocar.
Senyor, quantes carabasses
allí solien penjar!
El que feia estes barbaritats,
per ahí desahogava.
Tot era que li parlà
i carabassa li donava.²⁷

Pel que fa a les primeres comunions, han canviat ben poc en la seua celebració. Sebastià en fa un retrat desprietat i certer del “vull i no puc” a què s'hi enfrontaven algunes famílies en una de les seues composicions més celebrades, “A on mengem set, mengem huit”.

---

²⁶ *Ibidem.*

²⁷ *Ibidem.*

FESTES MAJORS

Les festes majors de Puçol se celebraven del 6 al 9 de setembre per commemorar l'arribada a la població de la imatge de la Mare de Déu al Peu de la Creu, trobada a la muntanya del Cabeçol pel Venerable Pedro Muñoz²⁸. Segons afirmava el cronista de la població, Francisco Roca, el protocol festiu havia variat poc en els darrers segles:

*Se celebraban famosas partidas de pelota, caliche, birler y bolo; corridas de caballos y burros; castillos de fuegos artificiales y las célebres “entrà de la murta”, “mascleta-es” y “cuets en corda”, además de los graciosos “balls de Torrent”, corridas de toros y “bou alquitranat” y, más tarde, “embolat”...*²⁹

Començaven el 6 de setembre amb l'entrada de la murtra. El 7 era el dia dedicat al bou. I els dies 8 i 9 tenien lloc les celebracions religioses dedicades a la Mare de Déu i les cavalcades dels festers fadrins i els festers casats que solien acabar amb una veritable

---

²⁸ Alfonso Bosch, Joaquín, *El Venerable Pedro Muñoz y la Patrona de Puzol*, València: Impremta Doménech i Taroncher, 1917. Orti y Mayor, José Vicente, *Vida de el venerable hermano Pedro Muñoz y Descubrimiento de la imagen de Nuestra Señora de el Pie de la Cruz*, València: Joseph García, 1747. García, Antonio, (Jer.), *Oracion panegirica a la milagrosa imagen de Maria Señora nuestra del Pie de la Cruz / dixola en la iglesia parroquial de Puzol Fr. Antonio Garcia, monge de la religion de S. Geronimo; sacala à luz el Dr. Isidro Planas*. València: Antonio Bordazar, 1723.

²⁹ Roca y Alcayde, Francisco, “Las fiestas de Puzol desde antes de su fundación hasta nuestros días”, *Fiestas en Puzol en honor de la Santísima Virgen al Pie de la Cruz*, 1955.

batalla campal entre públic i participants³⁰, final que desmentia el lirisme amb què els poetes locals s’hi referien:

Hay desfile de clavarios
vestidos de blanco y negro
sobre jacas adornadas
con riquísimos arreos,
tabales y dulzainas
despiertan dormidos ecos.³¹

Vicent Sebastià descriu el programa festiu per mitjà de tres poesies —“Pregó de festes”, “Puçol en festes” i “P’a festes les de Puçol”— però passa prudentment, i sense subratllats, pels episodis més conflictius de la festa:

Voràs en la cabalgata,
xiques la mar de templaes,
però tu no faces cas
si veus carrosses trencaes;

---

³⁰ Paco Ramon (*op. cit.*, pp. 27-28) en fa una descripció minuciosa: “Hi havia venedors de confetti i serpentines, un material que portaven en grans cistelles i que el públic comprava per a llançar a les grops dels cavalls i als que tripulaven la carrossa. Doncs bé, estos pobres senyors, en moltes ocasions, eren assaltats i desposseïts de la seua mercaderia. Al carrer de Sant Joan hi havia, en una façana que dóna a la travessia de la Font, dos grans ganxos de ferro en la paret, que servien per a col·locar la cartellera d’espectacles de la Casa Social. Doncs bé, jo he vist penjats allí, cada un en un ganxo, els dos personatges que portaven els estendards o banderoles. Eren dues persones molt conegudes i populars en aquell temps, el tio Aranya i el tio Abanderat. Cal dir que la cavalcada transcorria sense incidents fins el carrer de Sant Joan. A partir d’ací i sobre tot a les cantonades de la travessia de la Font fins al carrer de Sant Antoni augmentava gradualment el vandalisme, que es desbocava descaradament en este últim carrer. Ací s’entaulava una gran batalla entre els espectadors i els que anaven en la carrossa, durant la qual es tirava de tot, tomates, melons podrits, animals morts i fins i tot fem del Caminàs”. També s’hi refereix Cavero, Antonio (ed.), “Un antic testimoni de la nostra festa. El record del Sr. Vicente Sanchis Claramunt, cap dels festers de 1935”, *Festes populars i patronals*, Puçol, 2003, pp. 39-43.

³¹ Trachiner, Jaime, *Apuntes y comentarios de las fiestas celebradas por el pueblo de Puzol durante los días 5 al 17 de septiembre de 1950 en honor de su patrona la Virgen al Pie de la Cruz, en el 25 aniversario de su proclamación canónica*, manuscrit inèdit.

mira-la des d'un balcó,
 evitaràs topetons.
 Un consell te done jo,
 no te fiques en cantons³²

Sí que es deté, i no podia ser d'altra manera, en el que ha esdevingut l'episodi festiu que més adhesió suscita i que major potencial identitari aporta al bagatge puçolenc: el bou del dia 7 de setembre. Un episodi que, durant molts anys, i possiblement a causa del temor a prohibicions governatives, ha estat omés als llibrets de festes o s'hi ha al·ludit amb eufemismes que no delaten la importància cabdal que posseix en la litúrgia festiva de la població. Així ho llegim, per exemple, en el llibret de 1943: "*A las 11 tendrán lugar los festejos tradicionales de este día*"³³.

La festa dels bous al carrer, i la seua versió nocturna del bou embolat, forma part del programa festiu dels pobles de l'Horta si més no des del segle XVII, època de la qual ja disposem d'alguna documentació³⁴. I en tots els pobles té un desenvolupament similar: pel matí es tanquen els bocacarrers amb carros i taulons i, havent dinat, s'amollen vaques i es desençaixonen un o dos bous que acaenen els participants els quals, al seu torn, fugen a refugiar-se als carros o mostren la seua habilitat rodant l'animal.

Corre igual que una centella.
 Això és un bou i no un vedell!
 Corre u sobre el rastell;
 l'alcança sense fer mella³⁵

³² "P'a festes les de Puçol"

³³ *Programa de las fiestas que se celebrarán durante los días 4 al 9 de Septiembre 1943, en honor a Nuestra Señora al Pie de la Cruz, Patrona de esta villa.* Puçol: 1943.

³⁴ La història recent dels bous al carrer a Puçol ha estar estudiada per MEDINA RAMON, Vicente i GARCÉS FERRER, Jorge, *100 anys de bous a Puçol*, Puçol: Ajuntament de Puçol, 1990.

³⁵ "Els cuernos del Jeresano"

La desencaixonà del bou sempre ha tingut lloc en Puçol des de la porta de la casa de Vicent Sebastià, a la plaça de la Torre i en direcció al carrer sant Joan. És un dels moments culminants de la jornada: quan els entesos emetran el seu veredictes en funció de l'eixida feta pel brau, condemnant la festa i els seus organitzadors al fracàs o assegurant-ne l'èxit i el prestigi:

Quant el bou ja està en la plaça
el públic queda asombrat.
i en el murmullo se nota
que el "Polvorín" no ha agradat.
El personal fa roglillos,
s'ou una veu que es destaca
i diu en tono burló:
—“Açò no és bou, açò és vaca!”³⁶

A la nit, després de sopar l'all i pebre³⁷ i el conill en tomata reglamentaris, s'enllaça el bou en el corro o el calaixó amb una corda i se l'encabota en un tronc de madera anomenat piló. Quan ja s'ha immobilitzat el bou, li se col·loquen a les banyes uns ferratges que duen fixades unes boles de material inflamable. Un dels emboladors bota foc a les boles i un jove, elegit normalment a sorteig entre els clavaris o la penya organitzadora, talla la corda que subjecta el bou al piló.

—“Ací torne arrepentit.
Lo passat no se recorda;
t'assegure que esta nit,
Tonet, tallarà la corda.

---

³⁶ “La història de Polvorín”

³⁷ “Procurem quant vénen festes / menjar, lo que se diu, prou; / cau molt bé un bon plat d'anguiles / p'a sopar la nit del bou”, escriu l'autor en “Un pescador de canyeta”

La Comissió m'ha donat
un punyal que és tot d'acer.
Jure que vaig al piló
i la vida me la jugue jo,
per donar gust a un voler.”
—“Pués fes-ho aixina, Tonet.
Si a mi me vols alcançar,
si esta nit talles la corda,
quant tu vulgues, a l'altar.”³⁸

Una vegada solt el bou es repeteixen les carreres i les rodades de la vesprada fins que se li apaguen les boles i torna al rogle acompanyat pels mansos. Una carcassa posa fi llavors a la festa.

Fins aquí, la descripció tècnica. Hi manca, però, la descripció emocional: l'ansietat que governa el poble en les hores prèvies a la desencaixonà; el dinar i el sopar amb familiars o amics, restaurador de moltes relacions socials que llangueixen al llarg de l'any fins una nova diada del bou les reviscola; els temors de la jovenalla, barrejats amb el desig ferm de prosperar en la jerarquia col·lectiva per mitjà de la valentia o la temeritat; l'inefable sentiment d'identitat que recorre els carrerons del poble al llarg de tota la diada...

La festa dels bous es repetia també en les festes de Santa Marta als Hostalets i, en octubre, una vegada enllestida la collita d'arròs, es feia de nou bou a la plaça de la Torre. En aquest darrer bou transcorre el divertit poema dedicat a Donya Elisa, esposa del secretari de l'Ajuntament, “No fon susto fon fartà”, que documenta la seua gana proverbial coneguda en tota la contornada.

---

³⁸ “Jo vullc un nóvio torero”

TOTS SANTS

Acabat l'estiu i, abans d'enfilarse de nou cap a les festes nadalenes, el calendari es deté en la celebració de Tots Sants i la nit de les ànimes, dies de records pels difunts i visites al cementeri que Sebastià aprofita, de nou, per estovar sense miraments la hipocresia imperant:

Ahir, aní al cementeri;
creu-me, em vaig indignar.
Està vist. La majoria
domés van a criticar.³⁹

I insisteix assenyalant la modernitat com l'orige de tots els mals:

Ni s'assusten d'animetes,
ni de vore el cementeri.
Ni pensen, ni tenen temps
per a resar un rosari.
De cinquanta anys a esta part,
les coses han canviat.
Ara es viu a lo loco.
Com està la humanitat!⁴⁰

Heus ací el seu vers que ha perdut menys actualitat!

---

³⁹ "Com està la humanitat"

⁴⁰ *Ibidem*

ÉS VERITAT QUE HI HA UN DÉU

Quant s'aproxima esta festa
del dia sis, que és els Reis;
comenten coses passaes
aunque mentira pareix;

molts casos, són d'alegria
i uns atres, són de pesar;
entre tants, este és u,
el que ara vaig a contar.

Rodat de tristes montanyes,
allí se formà un hogar,
a on a penes se divisa
d'un poblet, el campanar.

En mig de gran soletat,
hi havia allí una caseta.
A on viu una pobra viuda
que té xiquet i xiqueta.

Un ganao de borregos
se dediquen a guardar;
en ell tenen el sustento,
que per ell han de lutxar.

A dos hores, hi ha un poblet;
i un dia, el xiquet anà.
I quant oí una ràdio
tota l'atenció ficà;

I al sentir algo de Reis
se quedà tot elevat,
ignorant allò lo que era,
regressa a casa estranyat.

En una immensa alegria,
per tot lo que allí escoltava,
què era tot allò dels Reis,
a la mare preguntava.

Sa mare, voreta al foc,
aunque poc humor sentia,
en les llàgrimes caiguent,
estes paraules, li dia:

—“Quant naixqué Nostre Senyor
va anar allí el Rei Gaspar,
montat en lo seu cavall.
Ell, Melxor i Baltasar;

i li portaren l’ofrenda;
entre ella molts joguets.
Des d’entonces, van seguint
regalant-ho, als bons xiquets.

Els escriuen una carta
enviant la direcció;
lo demanat, el dia sis
se cumplix la petició.

—“Ai mare! Jo vullc escriure.
Jo vullc una bicicleta,

i també una nina gran
p'a la meua germaneta.”

—“Mira fill, —li diu la mare—,
pacència. No hi ha remei;
no escrigues ninguna carta.
Per ací, no passa el Rei.

Ací, estem tan lluny del món,
que ignoren que estem ací;
ademés, com han de vindre,
si no tenim ni camí?

Però, el xiquet, cavilós,
quant a soles estigué,
amagaet de sa mare
als Reis la carta escrigué.

I sobre estar llunt del poble,
s'encaminà en il·lusio.
En quin ànsia se n'anava,
per tirar-la al busó!

Però com ja fosquejava,
un vent com un huracà
de ses mans, volà la carta,
i el pobret, no l'encontrà.

Malhumorat, tornà a casa
en un fred que se batia,
pensant que pergué la carta,
a la seua mare, li dia:

—“Vosté, no ha de anar al poble?”

—“Però, a què tinc que anar jo?”

—“Jo vullc que escriga una carta,
i que la tire al busó.”

—“Xè, deixa't estar de cartes;

que ja m'atormentes massa.

Ja t'he dit massa vegaes

que el Rei, per ací no passa!”

Per a on se va perdre la carta,

un bon senyor va passar.

I com si ho manara Déu,

s'agatxà i la va plegar.

Quant va llegir el *remite*

i també la direcció,

sinse pèrdua de temps

la va tirar al busó.

Este senyor, no dormia

hasta que l'intent lograra.

Li va demanar a Déu

que el Rei, per allí passara.

Ni a la neu, ni als mals camins;

a res de tot se té por.

Tot ho atropella una cosa:

la caritat i el bon cor.

I el dia cinc, per la nit,

el bon xiquet no dormia.

Com si sentira un ruïdo,
cridant a sa mare, dia:

—“Mare, mare... Està sentint?”.

És d'emoció este detall.

—“Mare... se senten pataes
i pareixen de cavall!”

I lo que el xiquet sentia
era tot realitat.

El Rei que agarrà la carta
és el que els ha visitat.

Tot el fred i el mal camí,
el Rei, tot a gust ho passa.
Més de lo que li demanaren
deixà a la porta de casa.

I quant ja rajava el dia,
el xiquet se va assomar,
i a penes obri la porta
tremolant-se, va exclamar:

—“Ai mare!... Una bicicleta!

I quina nina més gran
p'a la meua germaneta!”

La mare creu que està loco
i que parla desviat;
es queda feta de pedra
quant veu que és realitat.

Un sobre plega de terra,
entre mig dels dos joguets,
i al obrir-lo, en raó plora
quant veu que hi han dos billets.

Li pareix tot un ensòmit,
i ella tota, se batia
quant veu escrits uns renglons
i que estes paraules li dia:

*“Una carta recogí,
que el viento se llevó;
para que vengan los Reyes,
he sido bastante yo.*

*I si en ellos teneis fé,
nada os tiene que faltar.
Así, hasta el año que viene.
Adiós. Soy Baltasar.”*

I la mare dels xiquets
que satisfeta ha quedat,
en gran pesar, els diu:
—“El Rei mos ha visitat!”

Mira en poder dels seus fills
lo que no havien vist mai.
I de vore'ls tant contents,
diu, caiguent en un desmai:

—“Una estrella va guiar
als Reis, drets cap a Betlem.

Una estrella els ha guiat
hasta a este desert en què estem”

I girant-se cara amunt,
en els dos braços en creu,
plorant, digué estes paraules:
—“ÉS VERITAT QUE HI HA UN DÉU!”

TOT HO PAGA SANT ANTONI!

La festa de Sant Antoni
de que es fera, és de raó
i s'ha de tindre en memòria
que és un sant de molta història.
I dels animals el patró.

—“D’ell no mereixem perdó,
—dia Neleta Martínez—
sols el tiren a les quadres
cuidant de porcs i gallines.
I en les parets el voràs
que en molts puestos li trauràs
un cabàs de tarallines.

Sols se’n recorden del Sant
quant ve el final de la traca;
bé que està el rossí molt mal
o ve de part una vaca.

Quant el trance va passant
ja no es pensa en nit i dia
de donar gràcies al Sant,
resant-li una Ave Maria.

Mos contava l’atre dia,
un senyor de molta edat,
lo que allò prop de Gandia
no fa molt, allí ha passat.

Se trata d'un llauraor,
i és molt curiós el detall,
Cada any la seua quadra
veia morir un cavall.

Li'ls duien com a teixons
i botant com les centelles;
d'allí a poc tenien reuma
i marcaven les costelles.

El pobre veterinari
d'ell estava acovardat
I ja fart de fer visites
li diu, un dia enfadat:

—“El mal que té el seu cavall
jo li ho diré de repent.
És que vosté el porta a règim
i en poc de racionament.

De falta d'herba i garrofes
té un budell tot enrollat,
i ho paga el veterinari
maltratant-lo d'atrasat.”

I quant ja bé la cartilla
este senyor li ha cantat,
mirant cara a Sant Antoni
li dia tot apurat:

—“Ai, ...Pare Sant milagrós,
què poc s'enrecorda de mi.
No veu que ací, en esta quadra,
cada any mor un rossí?”

Jo, que fervorós l'adore,
i en l'altar agenollat
me passe les hores mortes
i no puc ser escoltat.”

I mirant a Sant Antoni
pareix que dorm i ensomia;
de pronte se sent una veu
que estes paraules li dia:

—“Encà no tens vergonya
d'estar ací agenollat?
Ves-te'n! Ves-te'n i confessa't,
que estàs molt recondenat.

Si estàs loco, que te tanquen
i no insultaràs tant.....
Si a tots mates de fam,
Què véns a implorar-li al Sant?

Que si es moren les gallines.
Que si el porc està malús.
S'empenyeu tots demanant-li
de dur-lo pronte a Jesús.

El Sant ja fa prou milacres
al que en devoció, ve a orar.

O voleu que ell s'encarregue
de donar-los a menjar?

Ves-te'n i compra garrofes
i no sigues partidari
d'insultar a tota veu
al Sant i al veterinari!

Después que p'als animals
tens l'entranya d'un dimoni,
si te se moren de fam
TOT HO PAGA SANT ANTONI!

LES CUCANYES DE SANT ANTONI

En un poblet de la serra
de nostra costa apartat,
instal·lat entre muntanyes,
a on demés, hi ha soledat;

aunque viuen atrasats
i passen coses estranyes,
no li falta a Sant Antoni
la gran falla i les cucanyes.

En quant se penja la corda
i veuen penjant el perol,
ja se sent el poble en festa.
i se nota un gran revol.

Uns pregunten: —“Què tindrem?
Hauran ficat un conill?”
Però el que intente trencar-lo
segur que es fica en perill.

Este acte se fa en la plaça.
Monten un gran enteulat,
a on pugen a presenciar-ho
tota l'alta societat;

el veterinari i la dona;
els mestres i els familiars,
i l'any passat convidaren
a les filles d'uns militars;

l'Alcalde i la família;
el metge i el practicant,
i una dona molt disposta,
senyora d'un comandant.

Quant dispararen la carcassa
varen passar un mal rato,
pensant refilar confetti,
tinguérem plomes de pato;

pegà l'aire favorable
en direcció a l'enteulat
i els va racionar de plomes
als de l'alta societat.

Ja estan els perols penjats;
la música tocant està,
i els que trenquen el perol
ja estan en la branca en mà.

Una senyora, pregunta:
—“¿*Qué hay en los perolitos?*”
I li contesta un concejal:
—“*Conejos y pajaritos.*”

I quant trenquen el perol,
el susto és fenomenal,
caigué la mare i la cria
de conills de la marjal;

les filles corren per terra
perquè volen llibertat;

la mare, com és més lista
es refúgia en l'enteulat.

La muller del secretari
veuen que horrorisà s'alça,
nota que algo anormal
li puja amunt per la calça;

la dona del comandant
té un nerviós més que exaltat,
saltant per damunt de tots
es tirà de l'enteulat;

la filla menor del mestre
lo que ha passat s'ho sap ella.
Del susto té atac al cor
i du set gafes en la cella.

D'este acte tan cultural
conten que allí passà tant;
hi hagué faena p'al metge
i també p'al practicant.

Diuen que el segon perol,
ple estava, fins les ansetes,
estava recién omplit
d'arrop i tallaetes.

El comandant a l'alcalde,
li va dir fent mala cara:
—“*De la fiesta de esta tarde
le cuesta perder la vara.*”

Este avís no és de raó,
i diuen els concejals
que se demanà perdó
Pués este Sant és patró
de persones i animals.

De molts actes que se fan
qui se riu és el dimoni.
No és menester fer cucanyes
p'a fer festa a Sant Antoni.

RESEM UNA AVEMARIA

La festa de Sant Antoni
no és d'orquestines ni balls.
És de falles i cucanyes
i de desfile de cavalls.

Acudixen ante el Sant,
variació d'animalets:
borregos, conills, gallines,
cavalls, hui, molt repoquets;

acudixen molts curiosos,
i comentant fan roglà;
que si l'haca de fulano
és millor i més templà.

En un grup d'estos tants
està Tonet, el de Maula,
que parla més que catorze,
i va dir prenint la paraula:

—“L'haqueta més corredora
l'he tinguda jo, i templà,
se va esmarrar i del vuelco,
allí morí rebentà.

Después comprí la romera;
li pren por a un camió,
me se posa a tremolar-se
i morí en el tremoló.

Recordeu la de Lluciano?,
aquella era andorrana.
La pobra morí aufegà
en la sènia de Vicent d'Ana.

I els gitanos?, quant robaren
el rossí de Pepe Andreu?,
recorde que l'encontraren
més pac allà de la Creu;

i després que p'a encontrar-lo
varen treballar de sobra,
el du a casa i en un mes
casi li mata a la sogra.

I la burra de Ripoll?;
va quedar d'ella prou fart.
També tingué mal final,
la pobra morí del part.”

—“Canvia de tema Tonet!”
va dir Alfonso Barrals,
—“Ara parla de persones.
Ja has parlat prou d'animals!”

Tots tenen por a la mort,
i a Tonet es veu que el fema
Seguint la conversació,
diu no fugint d'eixe tema:

—“Siguent jo un xavalet,
el fill de Rogélio Noies,

morí tal dia com hui,
tot per les ditxoses joies.

Per guanyar un mocador,
o un conill lo més guanyar;
se va caure del cavall
i en un bac se va matar.

Recorde lo que passà;
fon gros en casa Matoses.
El major, morí d'un accident,
l'atre d'un parell de coces.”

—“Xè, tonet!” digué Miquel,
“Este de morts du mala llista!
No parles més d'accidents,
ja tenim prou en la pista.

Mira, allà està Sant Antoni;
demana-li protecció
i de tiro acompanya'l
que va a eixir la provessó.

Demanem salut al Sant,
i p'al malalt milloria;
i p'als difunts que has nombrat
RESEM UNA AVE MARIA.”

SANT ANTONI I EL PORQUET

Una fetxa té giner
que és un dia molt grandíós;
La festa de Sant Antoni.
Sant de fama i milagrós.

Pués lo que és la seua història
se comenta i no és poquet.
Pués encà la té més gran
el que va en ell, el porquet!

Mentres del Sant els milacres
són de tots sempre alabats,
del porquet és lo contrari.
Sols sents que calamitats.

Clar està, reina el costum,
que entre tants ningú protesta,
de criar-ne u entre tots
per a celebrar la festa.

I ara que fem comentari
de la festa i el porquet,
vaig a fer saber a tots
lo que passà en un poblet.

Un poblet que és un desastre.
Té l'aspecte d'un calvari.
En dir-los més ja no cal:
no té ni veterinari.

El porquet que se criava,
anava solt pel carrer.
Al acostar-se esta fetxa,
el comprava un carnisser.

En tastar-lo tots tenien,
ja se sap, gran interès.
En poc de rato el venien
aunque fora de gran pes.

Tots tenien dins de l'olla,
siga ric, siga pobret,
siga llomello o costella.
O bé orella o bé rabet.

Però un any no el varen vendre,
ni molt menos regalar-lo.
Per a traure més dinés
pensaren en subastar-lo.

Sí que els va costar ben car
el desig d'este porquet.
Pues se'l quedà el matrimoni
de Remígia i Salvadoret.

El varen matar en casa.
Se fiquen a lliurejar.
Anaven en romeria,
tots els volien tastar.

Amèlia, la panadera,
tres quilos té encomanats.

Vénen de fora a tastar-lo
dèu o dotze convidats.

Fer present era precís
a les grans autoritats.
Igualment a la família
i a les bones amistats.

Tocant açò dels presents,
Remigia, cent n'ha contat.
Contesta Salvadoret:
—“No estem ni a la mitat.

Pues pensa que les mongetes
tenen noranta assilats
i tenen dret a tastar-lo,
Molt més que les amistats.

Saps que la muller del metge
en la fadrina ha fet saber
vol a base de llomello.
Res d'un tros, el vol sancer.

També han vengut els serenos,
dos guardes i l'aguacil.
Que volen sopar tots junt
i que els aguarde un pernil.

—“Un pernil?!, va dir Remígia,
no crec que no ho mane Déu!
Si volen menjar pernil
que se'n vagen a la Creu!”

Diu Salvador, trossejant:
—“Ai, que calents quedarem!
Veges quí cobra a esta gent.
Remígia, no el tastarem.”

—“ Pués jo me pareix que sí.
Quant s'acabe, s'ha acaba't.
Però el fetge i els renyons,
p'als dos, ho tinc reservat.”

A la porta d'esta casa
jaleo n'hi ha i no poc.
Valga'm Déu que revolica!
Tots volen tastar el porc!

Xiquets demanant la bufa,
estan donant gran mareig.
Pués donava la impressió
de que allí hi havia un bateig.

Molts pobles reina un costum,
el que no té este poblet.
Per a dinar fan l'olla
en substància del porquet.

Allí el tast és p'a sopar.
L'alegria en tots estalla.
I después de begudets
se'n van a cremar la falla.

Ve de fora el cueter,
per a la falla cremar.

I reinava allí un silenci
que li dóna en què pensar.

Va a casa del primer clavari.
Tot déu estava malalt.
El que no estava en el wàter,
estava tirant per dalt.

Va fugint a casa el metge,
la muller molt mala està.
El marit li obri la porta
en els pantalons en la mà.

Sinse alientos p'a parlar,
li diu don Ernesto Bello:
—“Estem els dos p'a morir.
Mos ha fet mal el llomello.”

Les portes de la farmàcia,
a colps, les estan tirant.
El farmacèutic no obri,
també està refilant.

Va a casa el senyor Alcalde,
no obri. Tot el mon calla.
I pregunta el cueter:
—“Quant ham de cremar la falla?!”

Sent una veu moribunda,
que des del quarto li va dir:
—“Diga-li al metge que vinga,
perquè ací estem p'a morir!”

Se'n va i du un metge de fora,
i va mamprendre a pulsar.
I la primera opinió,
és que tot prevé del sopar.

I quant se va traure a limpio
d'este mal tot el secret,
la cència a ningú mentia,
pues tot prevé del porquet.

Aunque estava molt ilustrós,
era enfermetat secreta.
Estava encés de rogeta
i atre mal més contagiós.

No hi haurà cap oient
que me diga lo contrari.
Res d'açò haguera passat
si allí hi ha un veterinari.

Ni se va cremar la falla,
ni se féu la processó.
Per a fer les corregudes
ningú estava en condició.

—“Tots la tragèdia passaren,
—dia u d'este poblet—
Els únics que se salvaren...
SANT ANTONI I EL PORQUET!”

SI SANT ANTONI PARLARA

Molt propet de Tarragona,
hi ha un poblet prop de la mar.
D'allí el patró és Sant Antoni,
o millor dit, cap de l'altar.

Al Sant li tenen gran fe,
l'adoren els bons i els mals,
per aixó el feren patró
dels veïns i els animals.

Allí viu Ernesto Tatxa,
i una carta va enviar
a un amic molt a prop d'allí
i a la festa el va invitar.

Per fer-ho bo, la vespra,
Ernesto li va advertir,
remontant-li a tots els actes,
en la carta li va dir:

*“Yo te espero el dieciséis.
No me seas perezoso.
Quiero que veas la falla,
es un acto muy grandioso.*

*Verás las caballerías
que desfilan ante el Santo
tan gruesas i tan bonitas.
Sólo de verlas da encanto.*

*Después hacen las carreras;
eso es lo más destacado.
Hubo un año que más cien,
a correr se presentaron.*

*Y después la procesión.
Ese acto se sobrepasa.
Van todos con devoción,
ninguno se queda en casa.”*

I quant vingué el dia setze,
a les tres de la vesprà,
este bon amic d'Ernesto,
en casa se presentà.

Se n'anaren al cafè
i s'atracaren de cassalla,
i quant es feia de nit,
se'n van a vore la falla.

I allí davant de l'iglésia,
p'a cremar, hi han deu basquets.
Diu l'amic: —“Que xicoteta!”
Diu Ernesto: —“Ja voràs eixir cuets!”

Abans la feien més gran
i els que en casa, fred passaven,
com era casi tot nyenya,
poquet a poquet la furtaven.”

—“Això es mereix Sant Antoni?
Ernesto, això no està bé.

Estic mirant que al Sant
li teniu molt poca fe.

Lo que se fa en homenatge
a robar-ho no hi ha dret.
Ja me crec que un descuït
roben el Sant i el porquet.”

Quant els veïns acudixen
per a vore-la cremar,
a penes li peguen foc,
Ai! Que lio se va armar!

Uns correuent pac ací,
atres corren pac allà.
A un li està ardint l'abrigo
del foc d'una coetà.

I l'amic, a Ernesto, diu:
—“Mirant el sarau que hi ha,
jo mire que açò no és falla.
Açò és una salvajà.

Qui ha de presenciar este acte
entre il·lusions i rialles?
Mira que sou atrassats,
p'a què estan les estenalles?

Si no ho vera, no ho creuria
lo que ací està passant ara.
Quantes coses vos diria
si Sant Antoni parlara.”

En l'acte del desfile
este amic, quedà assustat...
quant veu que desfila una haca
que fà un mes que no ha menjat.

Passa una mula i tres cabres,
el desfile va acabant..
—“A on estan les demás haques?”
Diu Ernesto: —“Estan llaurant.”

Se'n van a les corregudes
i resulta un acte dels mals.
Domés es veuen persones,
no acudix cap animal.

Se presentaren dos burros
i varen sentir bramar.
Tornant arrere fugiren
i no els pogueren alcançar.

I l'amic d'Ernesto, diu
reclant-se la partida:
—“Burros com els d'este poble,
jo no els he vist en ma vida!”

De nit senten voltejar,
i diu este amic: —“Què veig jo?
Tota la gent en els bars
i està eixint la processó?”

diu Ernesto: —“No te cregues,
el poc personal que va,

encà van per l'egoisme
de que els isca la cabeçà.”

—“El personal d'este poble,
a lo que jo estic mirant,
no saben ni lo que és fe
ni tenen devoció al Sant.

Per molts milacres que faça
no té res a fer el pobre.
No em tornes a invitar
a les festes del teu poble.

Mai haguera pensat jo,
el vore lo que veig ara.
Quantes coses vos diria
SI SANT ANTONI PARLARA”.

JUANA LA DE MATIES

Tenia quatre gallines
Juana la de Maties;
i nada menos que entrava
set o huit ous, tots els dies.

Pronte s'enteren les dones
de la gran sort que li toca
i anaven totes en cola
a buscar-li els ous p'a lloca.

Com totes li preguntaven
això com podia ser;
ella els diu que és una raça
que dugué del estranger.

Diuen: —“Que ho farà el menjar?”
Podria ser veritat.
I afirma ella, que els dóna
tots els dies, all picat.

I quant les dones s'enteren,
en gastar no miren pero;
Totes loques van buscant
per a on parará l'allero.

Pués no són cuentos, ni bromes,
estos curiosos detalls.
En el transcurs de huit dies
varen fer gran pujà els alls.

Tant si anaves per travessa
com si anaves pel carrer,
no senties atra cosa,
més que picar de morter.

Mira si en trencarien,
això dit pels palleters,
ninguna buscava plats,
totes volien morters.

Pués se varen agotar
per tres o quatre vegaes;
i reclamen a Manises
que aumentaren les fornaes.

I obligaren tots els amos
a fer hores als obrers.
Res de plats, tasses, ni enredros.
No feen més que morters.

I per por si s'acabaven,
la reserva es fa precís.
En dir-los que hi hagué dona
que ne comprà cinc o sis.

Totes li dien a Juana:
—“Jo vullc ous p'a les llocaes”.-
I esperant-se a que pongueren,
allí estaven assentaes.

La una “que era la primera,
que l'havia encomanat”.

L'atra “que fea tres dies
que ja els havia pagat”.

I s'armava un galliner
que hasta palo n'hi hagué prou.
I no és perquè els regalara;
què els venia a duro l'ou.

Ja mirant que era un negoci,
se'n va Juana Maties,
dissimulant la cistella
buscant ous per les masies.

Ella li dia al marit
entre risses i xillits:
—“Voràs com quatre gallines,
als dos, mos van a fer rics”.

Ella ven ous sinse por
de que acabe mal el ball.
Molts eren de les gallines
que no tenien ni gall.

Quan eixien les llocaes,
tot eren reclamacions.
I allí anaven en cola
donant-li satisfaccions.

La una anava i li dia:
—“M'han eixit els polls blanquets.
No semblen gens a les mares;
casi tots són morronguets.”

L'atra anava donant queixes.
Què la llocà li ha eixit mal.
Què ficà vint-i-dos ous
i roïns, els tirà al corral.

Eren tantes les visites
què aguantar-ho no pot ser.
P'a obrir i tancar la porta
ja fea falta un porter.

La veïna del costat,
quatre gallines tenia.
Com no n'entrava ningú
estava que es derretia

I pensa que Sant Antoni,
era eixe dia el del Sant,
i diu a la seua filla
en el milacre pensant:

—“Mira, agarra les gallines
i ves-te'n més que de pressa;
i passa-les per Sant Antoni
què està allí, junt a l'iglésia.”

La xiqueta se'n va anar
i regressa satisfeta,
pués venint les va palpar
i els tocà l'ou a la voreta.

Contenta, en dir-ho a sa mare,
llarg li paregué el camí.

Diu, comprovant-ho sa mare:
—“Les quatre mos ponen hui!”.

I al tirar-les al corral
revolen per la garbera;
veu que van en direcció
per dalt la paret mitgera.

I ella es fica a vigilar,
de dalt de la seua andana;
i veu que estaven ponent
en el corral de Juana.

I a que pongueren les quatre
esta veïna esperava;
i al poc de rato se veu
com els ous arreplegava.

I esta li va dir xillant:
—“Xica, deixa-los estar!”
I antes d'eixir les gallines
a sa casa va passar.

I li va dir les tres-centes.
I hasta se varen pegar.
Però allí al moment li dia:
—“Ai quin negoci més clar!”

Ara, sabran en el poble
lo que eres capaç de fer.
A vorem si mengem all
o han vingut de l'estranger!”

Digué, tallant-los l'ala,
tota plena d'alegries:
—“Demà no entrarà tants ous,
JUANA LA DE MATIES!”

EL SIMPÀTIC NICOLÀS

Me va contar un veí,
d'un poblet que és valencià,
de tot lo que passà allí.
Lo susoït me contà.

Tenen gran fe a Sant Antoni
fer-li bona festa, és dret.
P'a tindre ajuda a aquells gastos,
solen criar un porquet.

El solten per tot el poble,
i el cuidar-lo se mereix.
I ell recorre casa en casa;
menja i dorm a on li pareix.

És lògic, per a cridar-lo
el bategen els veïns,
i li fiquen un nom o atre
sinse pila ni padrins.

Diuen que el de l'any passat,
Barrabàs, el seu nom era.
Era molt impertinent
Ademés, mal com la fiera.

El d'enguany era simpàtic.
Tots l'agarraven al braç,
i per això li ficaren,
el simpàtic Nicolàs.

Per ser alegre i amable,
de tots era agassajat.
Riguent-se dels agassajos,
molts recuerdos ha deixat.

Un dia, es deixà Rosaura
la despensa de par en par;
fiambres i llonganisses,
tot li s'ho va carregar.

Li va trencar una gerra,
que plena d'oli tenia;
com se la tirà per damunt,
Déu meu, lo que pareixia!

La xiqueta, acariciant-lo,
al braç se'l va carregar.
Podran pensar, que de l'oli
tal qual la va racionar.

Rosaura, creu que és la filla
l'autora d'aquell gran xas.
Contesta plorant: —“Ho ha fet
el simpàtic Nicolàs.”

Tona la Cansalaera,
molt pagà es va congraciar
de que el porquet a sa casa
tots els dies va a armosar.

Tona, en l'animalet,
era complida i amable;

después que armosava bé
el gitava dins l'estable.

Un dia, se'n va al mercat
i la casa va tancar,
no pensant que Nicolàs
l'havia d'assegarar.

Al entrar sent a les gallines
que estaven alborotant,
i pensa que té en l'estable,
una lloca, allí covant.

I se la veu revolant
pel pessebre dels bous;
I veu que acabava el porquet
de menjar-se tots els ous.

Se va indignar, i en raó,
Tona la Cansalaera;
Damunt d'ell li va trencar
en sis trossos la granera.

I anant-se'n, li va dir ella:
—“En ma casa no entraràs!”;
i va eixir fent cabrioles,
el simpàtic Nicolàs.

Entrà en una sucreria,
i al vore entrar al cerdet,
l'ama, li diu al marit:
—“Dóna-li un caramelet!”.-

I com se va enllepolir,
ells se varen descuidar,
i dins de l'escaparate
un dia es va colar.

I al ruído dels cristals,
que va trencar aurint pas,
els amos, molt desinquets,
veuen menjant pastissets
al simpàtic Nicolàs.

Ja va fer bon safarrantxo,
valguent-se dels descuidats.
Per damunt de dos tortaes,
va fer les necessitats.

Al voreu, tots els que passen,
tot allò que és de novel·la,
ja ningú comprava res;
Pergueren la clientela!

I l'amo, agarrant-se el cap,
diu encés: —“Ai redimoni.
Quina roïna mos ha dut
el porquet de Sant Antoni!”

Tots els veïns, escamant-se,
diuen: —“Això no pot ser!”
I pararen per donar-li
el menjar en el carrer.

Quant el sentien grunyir,
per a on passa, fa gran rogle;
pués li tenien més por
que a un bou quant va solt pel poble.

Com tots tancaven la porta,
buscant on gitar-se va,
i mirant l'iglésia auberta
en un descuit se colà.

I en l'altar de sant Antoni
en un rincó es va gitar,
el sacristà tancà la porta
i ni conte es va donar.

A l'endemà, al tocar l'alba,
una en la iglésia està entrant;
d'estes que desitgen nóvio
i li ho demanen al Sant.

I quant arriba a l'altar
i un ciri molt gran li ha encés,
li diu: —“Pare Sant Antoni,
vullc un nóvio que alce pes!”.-

Diguent-ho veu que el missal
i el ciri tot se tremola
i és que ho feia Nicolàs
mossegant la tovallola.

Ella pren por i se'n va
aixina més que de pas

Però, li pega raere
el simpàtic Nicolàs

i gronyint pareix que diga:
—“ A vorem quant nóvio trobes!
No vols un nóvio de pes;
jo ja pese dotze arroves.”

I en direcció al matadero
molt matí allí va acodir,
en busca dels desperdicis,
que d'això se va engordir.

I al acostar-se la festa
ell no s'anava a pensar,
que els gastos que ocasionaven
és ell, qui els ha de pagar.

Tornà un dia al matadero,
el pobre, en tan mala sort,
que va entrar pegant cabrioles
i al poc rato, estava mort.

Al enterar-se les dones,
totes van més que de pas,
desitgen tindre dins l'olla
un trosset de Nicolàs.

Quant s'ha celebrat la festa,
pués tot ha eixit del llom d'ell,
hi hagué concert i cucanyes;
moltes traques i un castell.

La veu del senyor Alcalde
ressona entre aquells motins;
varen ser estes paraules
les que dia als seus veïns:

—“De que la festa ha acabat,
això son faves contaes.
Jo sé que el cerdo d’enguany
s’ha lluit de fer cerdaes.

Però hem de tindre paciència,
sé que han aguantat en ell,
p’a que tots anem de festa,
el pobre ha perdut la pell.

Cada any li toca a u.
L’any passat fou Barrabàs.
Enguany, Qui ha pagat les faves?.
EL SIMPÀTIC NICOLÀS.”

ANTONIETA TÉ RAÓ

Antonieta, la de Xiva,
és devota i té il·lusió,
per esta festa i el Sant,
sent una gran devoció.

Quant li resa contemplant-lo,
les seus penes confessa
i Sant Antoni, complasient,
pués sempre agraït l'ha atesa.

En ganes de tindre un nòvio,
perquè se feia dureta,
un dia, li s'ocurrí
el tocar la campaneta.

A l'oït de Sant Antoni,
eixe toc va ressonar...
i li va enviar un bon xic
que en ell es va vore casà.

Después criava un porquet
i caigué mal de rogeta.
dia tot aquell que el veia:
—“Te se morirà, Antonieta!”

Es posà la mantellina
i se n'anà en busca del Sant.
Li va encendre quatre ciris,
i estigué una hora implorant;

en quina fe demanava
la salut d'aquell porquet!
Què alegria quant se'l vera
fora perill i sanet!

D'aquell miracle grandió,
Antonietta, donà proves;
en nou mesos que el tingué
li va pesar nou arroves!

Ella diu, mirant el Sant
en pena i en mal humor:
—“Ni queden haques, ni porcs.
Ni tampoc queda fervor.

Ja ningú li prega al Sant.
Tot ho causa el modernisme.
Les haques s'han tornat mules.
Ara, tot és mecanisme.

Ningú en l'altar s'agenolla
per a fer-li peticions.
Si li fan al pobre festa
pués és per les diversions.”

Antonietta, mira i calla,
i diu en desil·lusió:
—“Molts n'hi han mirant la falla,
que pocs a la provessó!

Ja no es veuen, com algun dia,
tantes haques rellixant,

que desfilaven airoses
per la presència del Sant.

Poc a poc desapareixen.
Jo crec que no ha de tardar
que p'a poder vore un haca,
a un circo tindrem que anar.

La que no se mor, la maten,
i seguint el comentari,
no sabem a on van els restos.
Per a ells no hi ha cementeri;

a la rambla o a la caldera,
antigüament, allí anaven,
i ante la vista de tots
allí els pobrets descansaven.

El que es mor, en furgoneta,
el carreguen i allà ell,
a pressa perquè l'esperen
p'a ficar-lo en el budell.

De les cuixes fan salxixes
i lo demás tot picat;
i adoben uns xoricets
que mai te veus asseciat;

i com tocant a la salsa,
està tot tan acertat,
igual cau el més pobret
que el de l'alta societat.

Tot fa cap dins del budell.
La tanda, les repelaüres,
lo únic, perquè no cap,
és el caixó i les ferraüres.

Si es moren de mal de quadra,
de pulmonia o parà,
s'ho mengen en entremés
i tots diguem: —“Xe...que bo està!”

He fet este comentari,
perquè a fer-lo hui se presta;
si és que s'acaben les haques
que no s'acabe la festa.

Com sóc devota del Sant
he fet esta relació.
Tot el que la llegirà,
sé cert que después dirà:
—“ANTONIETA TÉ RAÓ!”

EL BURRO DE BASILIET

En un lloc d'aire i sol
i ademés tranquil i quiet;
allí habita un matrimoni;
són, Rogèlia i Basiliet.

Fa poc compraren un burro,
que barato els va costar;
ja saben que lo barato
a voltes resulta car.

Sempre el duien del ramal,
pués és de lo més cabut;
com se descuiden un poc
seguret que els ha fotut.

No vol brossa ni herba seca.
Té el gust massa delicat.
Com no menja lo que ell vol
està com un barandat.

A la pobreta Rogèlia
li fa agarrar molts disguts.
Les gallines se les fot,
com si foren xupa-xups.

Una nit es va soltar,
i al joquer anà el gatxó.
De la ploma que allí va fer,
bé s'ompli un almohadó.

La pobra de la Rogèlia
encara recorda plorant,
li se salvà l'ingleseta,
i és perquè estava covant.

Varen tratar el vendre-lo
a un tratant que era molt cèlebre.
Tirà a tocar-li el llomet,
li va refilar garrà
que el rebotà en el pessebre.

Fon tan gran el sobresalt
què el burro li va donar,
que ja no entrà en més quadres.
Estigué p'a combregar.

El dia de Sant Antoni,
Rogèlia sent voltejar,
i li diu a Basiliat:
—“Al poble tindràs que anar.

Agarra el burro i el passes.
Passa-lo pel Sant i en fe;
demanant-li que li lleve
la mala idea que té.”

Basiliat agarra el burro
i dret al poble s'encamina.
I allà per mitant camí
ja agarrà bona mania.

Va vore una bassa d'aigua
i li antoixà rebolcar-se.
Quant acabà pareixia
lo que no poden pensar-se.

Basiliet, tot reguinyós,
exclamà, fet un dimoni:
—“Hala, que vas amorós
p'a passar per Sant Antoni!”

A penes xafà en el poble
l'asfaltat del carrer;
ficà les orelles tieses
quant va vore al donçainer.

Li pren por a la donçaina,
lo mateix que al del tabal.
Basílio no té prou força
p'aguantar-lo del ramal.

Correguent, el tabaler,
cau i fa el tabal a trossos.
Si la fúria no li amaina
als del tabal i donçaina,
jo crec que els mamprén a mossos.

Els xiquets, al enterar-se,
tots raere van xillant.
Van eixint tots a les portes.
El poble se va alarmant.

Quant ve el pas de Sant Antoni,
la traca estan disparant.
Les campanes van que trinen,
i quatre o cinc burros bramant.

Tants bots i tants bramits,
l'animal no soporta.
Trenca cabestre i ramal
i fuig corrent a l'horta.

El veuen uns caçadors;
creuen que és un bou fugit.
Li varen disparar tir
i el burro que està ferit.

I Basiliet que l'alcança,
s'entera de lo passat.
I a penes l'entra en la quadra
es va caure desangrat.

I Rogèlia, al presenciar
la tragèdia que té en casa,
a Basílio li pregunta:
—“Però, di-me. Ací què passa?”

—“Per voler creure't a tu,
jo i el burro ham passat tant.
Ja tens el desig cumplit.
Ja passí el burro pel Sant.”

—“Basílio ja parles massa.
Si se l'ha endut Sant Antoni

se n'ha anat l'únic dimoni
que hi havia en esta casa.

I no ho prengues de falòria
què un gran milacre ell ha fet.
Ara viurem en la glòria.”
I ací s'acaba la història
DEL BURRO DE BASILIET.

PARAULES DE SANT ANTONI

Quant reina l'obscuritat
i el silenci dins l'iglésia,
entonces va Soledad
aixina més que de pressa;

és que té por que la vegem
i no té res que amagar;
lo que no vol és que senten
lo que allí va a demanar.

En l'altar de Sant Antoni,
allí, s'agenolla en creu,
i li diu al Sant: —“Vullc un nòvio.
Envia-me'l! Per Déu!”

De tant de resar la pobra,
al Sant i al ninyo Jesús
jo li he notat que en los labios
està fent-li-se tramús;

quant en més fervor estava,
resant-li una Avemaria,
sent una veu misteriosa
que estes paraules li dia:

—“Domés veniu a buscar-me
que quant hau de festejar!
Una vegà teniu nóvio
ja no es gireu ni a l'altar!

Jo nóvios els ha buscat
a fulana i a sotana,
però és quant festejaven
com Nostre Senyor mos mana.

Jo, mirant que la moral
l'han desfeta entre unes i atres,
cregueu-me que m'hau llevat
les ganes de fer milacres.

Esta-te aguantant de totes,
romanços i peticions;
i encara te solen vindre
moltes en reclamacions;

la que vinga exegint molt
i ademés en mal arranc,
en ves d'enviar-li un nóvio,
l'anviaré a pastar fang!

Més decència és lo que falta.
Més fervor i dignitat.
Moltes se'n van a l'iglésia
com si anaren al mercat;

sinse vel, arromangaes;
de l'escot no cal parlar,
i en tota la frescor
me se'n van a comulgar.

Pués ni lleis, ni modernisme;
veritat, una n'hii ha;

la decència i la moral
de moda mai passaran.”

I en sentir estes paraules,
la pobreta Soledat,
diu aclamant-se al Senyor:
—“És la pura veritat!

Les paraules que jo he escoltat,
d'a on vénen no ho sé jo,
però són la pura realitat.
Tenen sobra de raó de sobra.

No són paraules que vénen
del malhetxor ni el dimoni;
podem dir que això tot són
PARAULES DE SANT ANTONI.

L'HACA DE BALTASAR

Baltasar tenia una haca
templà, bona i de les fines,
però tenia el defecte
que es menjava les gallines.

A pesar que les garrofes
van cares i de pujà,
en l'haca res se notava
Baltasar ja procurava
tindre-la molt sobornà.

Baltasar, fa molt de temps
no tenia el pobre humor.
Portava mala seguida
i tenia mal color.

Com estava en mans de metges
el pobre estava pansit.
Li ordenaren molt reposo
i no abandonar el llit.

Quant ja se veia gitat
sols a la muller li dia:
—“Ante tot i sobre tot,
cuida'm de l'haca, Maria.”

—“Mira, no faltava més.
D'eixe testo, ni parlar.
Pués en assunt de cuidar-la,
tranquilisa't, Baltasar.”

Maria anava de compres
i se posava a xarrar;
ja no pensava que l'haca
estava sinse menjar.

De relaixaores n'hi han,
però com ella, ninguna.
Quants dies tocaven tres
i l'haca estava dejuna.

Les gallines de Maria
tenien costum d'anar
en busca dels garrofins
al pessebre allí a escarbar;

i com l'haca fam passava
les gallines va tastar.
Molt alegre relinxava
quant les solia enganxar.

Maria trobà de menos
la morronga i la ingleseta.
També dos gallines blanques,
el gall i una favaeta.

Maria, dia asombrà:
—“Mira que açò no són bromes!”
I es va quedar asombrà
quant allí al pessebre anà
i el va vore ple de plomes.

—“Males entranyes, bandida!”
diu a l'haca en to nerviós.
I p'a evitar lo occurrit,
agarra i li fica un boç.

Li porta después Maria
de menjar un bon braçat.
Mentre el pessebre omplia
ni al pensament li venia
que tenia el boç ficat.

L'haca tot eren sarpades,
botava igual que una llebre,
perquè en gana no podia
menjar de lo del pessebre.

Se va quedar trastornà
al vore el pessebre ple.
I li diu a Baltasar:
—“Eixa haca no la veig be.

El menjar el té davant
i l'encontre de mal temple.
Li fan roïdo els budells.
Crec, que té dolor de ventre.”

Baltasar, malhumorat,
perquè alçar-se no podia;
cavilós a la muller,
éstes paraules li dia:

—“Mira, hui que és Sant Antoni,
Ximet, el de ahí davant,
que l’agarre i que desfile
davant la presència del Sant.”

Al passar per dins de casa,
diu Baltasar estranyat:
—“Maria, s’ha quedat l’haca,
lo mateix que un barandat.”

—“I jo, què vols que li faça?,
Li diu Maria, xillant,
Baltasar, no és culpa meua.
El menjar el té davant.”

I al passar per Sant Antoni
un veí, diu estranyat:
—“Xè, Ximo. S’hau donat conte?
Eixa haca du el boç ficat.”

I gràcies a Sant Antoni
el secret fon descartat.
Que no fóra pel desfile
mor l’haca en el boç ficat.

Com la imatge d’este Sant
en les quadres sol estar,
mirant al Sant relinxava.
Sinse el boç, que a gust menjava...
L’HACA DE BALTASAR!

LA CAMPANA DE LA SEU

La festa de San Antoni,
més rumbosa no pot ser;
tots esperen este dia
que és el dèsset de giner.

Els xavals que són valents
i tenen l'haca corredora,
esperen dir a tot crit:
—“La meua, és la triümfadora!”

I el que té un cavall ben guapo,
molt gros i molt elegant,
que gojós montat el du
a desfilat ante el Sant.

I què direm de les xiques?
També tenen devoció.
També tenen il·lusió.

És lo més tradicional,
d'esta festa tan completa,
defilar ante el porquet
i tocar la campaneta.

Se diu de pares a fills.
Se comenta i és aixina.
Tota aquella que la toca,
ninguna es queda fadrina.

I relatant tot açò,
diu Amèlia, ja indignà:
—“Pués a mi no em ve ningú
i ausaes que l’ha tocà!

Jo tinc fe i en el Sant crec.
En milacres i en castics.
Què fem si de cada cent xiques
domés hi han cinquanta xics?

Si encara els poquets que hi han,
de casorio no hi ha gana,
ja podem trencar-se el braç
estirant de la campana.”

—“Tens vint anys, no t’acalores!
—li diu Tona, la Taranta—
Ara és moda que els xicons
demanen les relacions
quant han cumplit els quaranta;

jo ne tinc cinquanta-dos
i esperança encara en tinc.
Una segons diu la premsa,
se casà als sisanta-cinc.

Tenim que fer la seguida
i tindre molt d’ànimo, xiqueta.
Hui de matí me n’he anat
i a Sant Antoni he resat
i he tocat la campaneta.

I quant estava tocant-la,
una, es burlava encanà;
ningú es veu la seua gepa,
pitjor que jo, ella està.

Se casà i antes d'un any
bon fandango li passà.
S'embarca el marit a Itàlia
i sis anys esperant-lo està.

En el jugat va firmar
i està en la nugassa feta.
Riu i havia de plorar
perquè ella no pot anar
a tocar la campaneta.

Tu, no te desmoralises
i toca-la de perenne;
direm lo que diuen moltes:
"La speranza me mantiene".

Jo, per tocar-la no queda
i no mire el què diran.
He tocat la de Toledo,
que és d'Espanya, la més gran.

Vaig anar un any a festes,
a un poblet dd l'Aragó;
eren les de Sant Antoni,
que també d'allí és patró,

i desfilant davant del Sant,
trobí una cosa mal feta;
vaig vore un sinfi de xics,
tots, tocant la campaneta.

Pregunte per tal costum
i em contestà una fulana:
—“Ací han passat molts disguts
en açò de la campana.

En ves de xics, eren xiques
les que antes la tocaven,
però estiraven tant fort,
que tots els anys, la trencaven.

Les que ja eren dureses,
eixes la tocaven més fort.
Nada: un any se carregaren
la campana, el Sant i el porc;

i podem dir que els milacres
se tornaren tots en castics;
des d'entonces acordaren
que la tocaren els xics.

Com són ells els que la toquen,
el costum ha canviat
i en l'assunt del festeig,
són ells, els que han d'esperar.

Fou un èxit p'a les xiques,
esta moda inesperà;

hi ha que vore en quin descaro
estaven fent cantonà;

estos que hi han revellits,
que per la por no es casaven,
els varen fer moure a tots,
i els matxuxos, s'acabaren.”

Si eixa moda, ací, hi haguera,
Ai senyor! Que ganes tinc!
Lo que toca esta setmana
ne parlava a més de vint.

Si fora així este paro
estava tot solventat;
és lo que li falta a la dona
que li donen llibertat.

De que vinga eixa costum
totes desitgen en gana
i si no mos costarà
seguir tocant la campana.

A mi, no me ve de nou,
ja ne tocat més de deu.
Sols me'n falta a tocar una...
LA CAMPANA DE LA SEU!”

SANT ANTONI, EL PATRÓ

Cada any quant ve esta festa
hi ha algo que comentar;
de pesars i d'alegries,
que de tot no sol faltar.

Contemplant a Sant Antoni
resa Tona en gran conhort,
i diu: —“Pués gràcies al Sant
toquí mil duros en un porc.”

Ara passa Marianeta,
mirant al Sant i al porquet,
i en los ulls molt llagrimosos
diu en tono desinquet:

—“Igual que el de Sant Antoni
era el que jo vaig comprar;
i quant pesava nou arroves
un atac el va acorar.”

Trini ficà una llocà;
vint-i-un poll ha contat,
i al Sant li dona gràcies
per la sort que ha alcançat.

Ara sents a la Neleta,
que sols conta que maldats,
de dihuit ous, quinze aigua;
tres poll que té, els tres baldats.

Un altra se congracia
de les gallines que té.
Que li ponen tant i quant
i que li reponen tan bé,

que ja les té vacunaes
i té la seguritat
de que les seues gallines
no tindran la mortaldat.

Ramona que està calenta,
i sent tot el referit,
li va dir: —“No xilles filla
ni alces tant eixe crit;

pués això de la vacuna
me fa riure a carcallaes;
no falta qui antes de tu
les tenia vacunaes.

Un matí, vora al mig dia,
en el corral vaig notar...
ni gallines, ni pollastres;
a ningú sentia cantar.

Anar-me'n al galliner
fon el primer pensament;
no puc fer-me comentari.
Vaja cuadro imponent!,
sols faltava allí el notari
p'a firmar el testament.

De mirar-les arropides,
me pareixia un antoix;
cantaven a mitja vela
com si tingueren gargolls.

Ara se mor la morronga.
Después se mor la favà.
I en una nit i dos dies
sols l'ingleseta quedà;
i és l'única entre totes
que no estava vacunà.

Pués la millor medicina
i l'amparo més grandios
és tindre fe en Sant Antoni
perquè és el més milagrós.

Pués sols recorrim al Sant
quant tenim molt que al·legar;
quant es mengem les pexugues
ningú en el Sant, sol pensar.

Hi ha que pensar en ell tots els dies
i resar-li alguns ratets;
i alcançaran protecció
els nostres animalets
DE SANT ANTONI, EL PATRÓ.

NO TOQUES LA CAMPANETA!

Quant arribem a estes festes,
sabem que trauen al Sant
a la porta de l'iglésia
i ante ell, van desfilant.

Uns van amb el seu cavall,
bouets i alguna cabreta.
I la xica que vol nóvio,
toca al porc la campaneta.

Una xica es decidí
i a tocar-la se n'anava;
perquè això és molt natural!,
també un nóvio desitjava.

Una amiga que la veu,
amb ànimo i decidida,
la feu parar al moment
i li diu tota afligida:

—“A on vas tan apresurà?
Dis-m'ho per favor, Neleta!”
—“Pots comprendre a on ha d'anar...
a tocar la campaneta.

Estic en el mon a soles,
els quaranta no els faré.
Necessite companyia;
a soles, jo no estic bé.”

—“Desvia el teu pensament
i fes lo que jo te dic:
Demana-li al Sant que ni en broma
te s’arrime ningun xic.

Igual que tu, estava jo;
desitjant la companyia.
Sols Sant Antoni ho sap
quant en l’altar jo li dia:

En quant antes, vullc un nóvio.
Com siga. Lleig o templat.
En tal que estiga sanet,
és igual si està ratat.

I esta festa de hui
no l’oblidaré mai, Neleta...
Què empastrà més gran vaig fer,
de tocar la campaneta!

Com jo al Sant li demanva
que mirara el meu estat,
molt pronte vaig tindre un nóvio...
Per cert, amb ell m’ha casat.

Ja tenim la companyia!
Ai, què becà vaig pegar
quant firmí en la sagristia.

Tu no ho digues a ningú,
perquè s’alegren dels mals,
però m’ha tocat un home
que té els set pecats mortals.

De faena no li parles
si vols tindre bon estar.
De matí, com de vesprà;
si vols trobar-lo, en lo bar.

Si el pilles de mala veta
li has de donar la raó;
perquè si li contradixes
hi ha perill de dur passó.

Jo quant arriba este dia,
a pesar que al Sant el vullc,
si mire la campaneta
pareix que la sang me bull.

Per a tindre companyia
no és precís el casament.
Estaràs molt més quieteta
si ingresses en un convent...

Van raere molts pernils
d'enganxar a una infeliç.
P'a ser amo de les finques
i passar-s'ho tan feliç.

Creu-me a mi. Canvia de rumbo
i ves a casa, Neleta;
si agarres els meus consells,
NO TOQUES LA CAMPANETA!"

NO TORNE A ANAR A LES FALLES!

Amb trenta-cinc anys, casat,
en bon humor i rialles,
fa temps me diu ma muller:
—“Enguany, anem a les falles.”

—“Mira que no estem p’a gastos...”
—“Ja vas fincat-me trinquilles?
Digues que no vols anar.
El gasto és anar de fonda;
Durem de casa el dinar.”

Per no tindre més discòrdies,
lo que vol, queda acceptat;
i sinse ganes de falles
quedà el viatge arreglat.

Ve la vespra, per la nit,
i la veig afaenà,
trossejant un conillet,
i me diu, tota pagà:

—“Mira, el faré en tomata.
Quico, quin dinar tindrem.
Ja voràs, carregat d’oli
com els dits ens xuplarem”

Va omplir quatre fiambres
i les ficà en un saquet.
Quant ja ho té arreglat, me diu:
—“Ham de moure matinet.”-

A l'endemà, a l'arreglar-me,
ja patint, s'escomençà:
No em cabia una sabata.
Mira que peguí suà!

S'encaminem dret a l'auto
p'a pillar bon lloc allí.
I anant amunt, jo sols dia:
—“Ai Maria, el dit gorri!”

—“Calla, que eres romancero!
em dia en to molt formal.
En fer asiento la sabata
voràs com ja no et fa mal.”

Enfront de l'Ajuntament
m'encenguí igual que un castell;
i era de vore que la cola
arribava al pas nivell.

Jo li dic: —“Xica, Maria,
m'ha vingut al pensament....
Que repartiran petròlio?...
Xica, mira, quanta gent!”

—“Xé, Quico, no t'acalores,
s'esperarem assentats.
Aguardarem l'atre auto
i anirem ben acomodats.”

A la porta del Bar Serrets,
s'assentem de cara al sol.

Toquen deu i toquen onze,
i encà estàvem en Puçol.

Quant es vérem dalt de l'auto
assentats i sinse sorolls,
me diu Maria: —“ El saquet,
tin-lo damunt dels genolls.

Jo porte plegat l'abrigo
i dur el saquet no puc.
Alerta amb les fiambres.
Si es tomben, xorrarà el suc.”

Allà enfront de la Cartuxa,
el xòfer pegà frenà;
una dona em cau damunt,
no sé com no se matà.

El saquet me se tombà.
Pareix broma i és de veres:
de la mateixa trompà
me tombà les fiambres.

D'allí un ratet, jo notava
algo que no era normal;
i me veig que me xorrava
la tomata pel camal.

P'a sujetar el saquet
jo no tenia prou mans.
Ai Déu meu! Quin canyaret!
Al arribar a Serrans

obrírem les fiambres...
Què bonico era l'espill!
Ja no quedava tomata,
domés quedava conill.

El que em veia el camal,
Valga'm Déu, que a gust es ria!
Pués portava jo més oli
que n'hi ha en Andalusia.

Com tots a mi em miraven,
molt enfadat els diguí:
—“Han vingut a vore falles
o vénen a vore'm a mi?”

Pensí en tornar-me'n a casa,
però també prenguí por.
Si Maria no veu falles
del sofoco, me se mor.

Diu Maria: —“Mira Quico,
eixa falla de la Seu.”
—“Ai Déu meu, tu saps què mire?
Que no puc anar del peu”.

—“Anem ara a la del Mercat;
diuen que és un què mirar;
i després, molt tranquil·lets,
se n'anirem a dinar.”

Ficar-me en aquella falla,
tot açò mos va ocurrir:

toquen dos i toquen tres
i no podíem eixir;

a una tenda se n'anarem,
ja fora de tot perill,
en bona gana a dinar,
tot a base de conill.

Li s'ocurrí a Maria
menjar uns pocs caragols
i després per a les postres
es menjà un plat de bunyols.

—“Ai Maria! —li vaig dir—
No mires penes ni danys;
no penses tu que ja estàs
diabètica deu anys!”

—“Quico, un dia és un dia!
Una volta ham de morir!
Un dia que eixim de casa
no anem a anar a patir!”

Serien sobre les set.
A la porta d'un estanc,
em vaig llevar la sabata;
duia el dit xorrant en sang.

Dic; —“Maria, cap a casa
que caminar no puc ja!”
I em contesta la mossa:
—“Jo vullc vore la cremà.”

Se podem encaminar
a la plaça del Caudillo.
Al rato d'estar allí
ja se queixava Maria:
—“Ai Quico, que mala estic!
Mare de Déu, que agonía!”

Un flato l'atormentava.
Sobre no menjar fesols,
al mateix temps que rotava
jo una aulor lletja notava,
i era l'oli dels bunyols.

—“Maria, anem-se'n a casa
i no guardes més raons!” -
—“Ai Quico! —plorant me diu—
jo no estic en condicions.”

Toquen les deu de la nit
i me diu mig desmaià:
—“Busca'm uns suppositoris;
que això a mi molt bé me va”

Me la deixe allí assentà i
me'n vaig pegant barretaes,
en busca d'una farmàcia
i estaven totes tancaes.

Tota València vaig córrer!
Que manera de patir!
On vea aubert preguntava.
Tot per no saber llegir.

Vaig vore altra casa auberta,
—“És farmàcia?” —preguntí.
Un tio en bigot i barba
veig que ve cara a mi.

Jo si que veig que allí hi havia
exposats alguns assunts;
tot allò eren objectes
que sols gasten els difunts.

I me diu eixe sinyor:
—“Què busca vosté, pallasso?
Ací no hi han medecines.
Ací som els de l'Ocaso.

Si farmàcia vol buscar
vaja recte i a la dreta.
Vorà un edifici gran
que dalt té una campaneta.”

Aniria prop d'una hora...
Jo me'n volia tornar.
Per fi veig la campaneta,
entonces vaig respirar.

Toque la porta, fortet;
i de fora sent xillar.
Un guardia a l'aurbrir me dia:
—“*No son horas de ingresar*”.

I al parlar-li de farmàcia
me diu, cremat i confús:

—“Qué me parla de farmàcia
si este local és Jesús!

Me'n torne arrere assustat
i en dolor de tobillo;
I vaig a buscar a Maria
a la plaça del Caudillo.

En lo banquillo, a soletes,
veig a Maria atroncà;
pués ja fea més d'una hora
que s'acabà la cremà.

La desperte i se n'anem
agarraets de les mans.
A vore si hi ha algun auto
en les Torres dels Serrans.

Els autos ja no circulen,
això un vigilant mos diu.
I en direcció se n'anàrem
allí, al mateix pont del riu.

Fem que parara un camió.
El xofer no era dels mals;
mos diu que mos portaria
hasta la Pobla de Farnals.

D'allí a Puçol, a pateta,
o millor dit, passejant.
Algún carro se sentia.
El dia ja va clarejant;

i allí enfront del Rajolar,
del braç agarrà Maria,
me diu tota marxita:
—“Ai Quico, quina agonía!”

Jo amb la sabata en la mà,
espaiet, no correguent,
arrepleguí una coixera
tal com les de naiximent.

I per l’Avenida avall,
l’alba que se sentia.
Dos, vénen de vore falles.
Estos són Quico i Maria.

Quant de nou entrem en casa,
ella se ficà a plorar.
I diu: —“Per no creure’t, Quico,
quant hem tingut que passar!”

—“Ni faig cas dels teus sospirs,
ni de les teues rialles.
Els capritxos causen danys;
aunque visquérem cent anys,
NO TORNE A ANAR A LES FALLES!”

HI HAN RISSES QUE PORTEN PLORS

Quant sona la primavera
i l'arbre ja vol brotar;
ja les falles s'aproximen;
festa digna d'alabar.

València se vist de gala,
ja se fica el trage nou
i al sentir olor de foc
tota la província se remou.

Tots pensen en Sant Josep.
En traques i passacalles,
en l'ofrena de les flors.
Tot el món pensa en les falles!

Quant escolta el tronaor
reina gran algarabia.
Aquell que el sent explotar,
gojós espera eixe dia.

Quant el nostre Micalet,
eixa animació presència,
pareix que mos diga a tots:
vingueu-se'n tots a València!

I quant ja se veu pleneta
la capital de les flors;
tots riuen mirant les falles.
Hi han risses que porten plors.

Quant s'arreglen els viatges,
p'a esta festa presenciar,
Pepeta, demana als pares
permís p'a poder anar;

el pare no està d'acuerdo
perquè és bon pare del fill,
i diu, que a on hi ha molt de foc
hi ha a prop d'ell un gran perill.

Ja alcomencen els ploricos
al vore que el pare xilla;
pronte la mare li diu,
en defensa de la filla:

—“Pués tu també has segut jove
i has anat a on has volgut;
no penses que ara ta filla
està en plena joventut.”

—“Jo, també he anat a les falles,
però les coses han canviat.
Antes tots ballaven solts
fa temps ballen agarrats;

Ballaven en el carrer,
res d'en rincons ni amagats;
ara hi ha més modernisme.
Ara tots ballen tancats;

i per no allargar les coses
i liar-se en més raons:

ta filla porta sinagües
i jo, porte els pantalons.”

Sinse permís de son pare,
sa mare, l'autorisà
i molt contenta i gojosa,
riguent-se, a València anà.

Il·lusió que ningú frena,
que ni l'huracà retorç.
No pensant en estes frases:
Hi han risses que porten plors.

I quant ja se féu de nit,
hores d'en casa ella estar,
diu el pare: —“Esta xiqueta
molt tarda en vindre a sopar!”

I li contesta la dona:
—“Xè, calla, si és que vols ja!
Ha anat a vore les falles,
o millor dit, la cremà.

No van també les amigues?
Quines ganes de parlar...”
—“Sols tu seràs la culpable
si algo li arriba a passar.

Són hores d'estar en casa.
Quant les falles van a ardir
són hores tan perilloses
que res bo pot ocurrir.”

I pensant sols en el mal
molt cavilós se sentia;
a pesar que es va gitar,
sols pensant no s'adormia.

I quant se feia de dia,
molt pensatiu, va exclamar:
“Ai! Què serà de ma filla,
res bó li ha pogut passar!”

I de moment se va alçar
per que en pena estava ja;
i en casa d'una amigueta
per la filla preguntà:

—“Quant se'n vinguérem
ja la vàrem avisar;
de que eren hores d'anar-se'n
i ella, no mos va escoltar.”

—“Però dis-me, a on la deixàreu?
Contesta'm! Ja estàs tardant!”

—“Li ho diré, en un paraor.
Allí se quedà ballant.”

—“I que siga jo qui tinga
una filla abandonà...
Ballant! i creguts que anava
a presenciar la cremà.

Jo no ho creguí. Fon sa mare
la que tot ho ha consentit.

Jo de res sóc responsable.
Massa voltes ho he advertit;

però si jo tinc la culpa
de totes estes qüestions,
no deuen manar sinagües
mentres hi hasquen pantalons.”

Quant a casa ja tornava,
eren les dos de la vesprà.
Pareixia una qualquiera,
de les culpes assombrà;

morta de son, desvalguda
de aquella nit de soroll.
Era una flor desfullà
la que antes sigué un capoll.

Hui, per on passa Pepeta,
tots mal, la solen mirar;
de lo que passà eixa nit
tot el poble se va enterar;

comentaris se propaguen.
Tots, la miren de costat.
Per arrimar-se a les falles
podem dir que s'ha cremat.

Una llaga tindrà sempre,
en el front, cicatrisà.
Un record inolvidable
de la nit de la cremà.

I quant arriba esta fetxa,
sols tristor hi ha en eixe hogar;
i recordant-ho son pare,
pensatiu sol exclamar:

—“Nit de falles en València
la que em fica pensatiu.
A on tot és goig i alegria,
a on se disfruta i se riu.

A on ondeggen les banderes
en lo alt del Micalet.
Jo, pensant en esta festa
tinc hasta el cor desinquet;

A on la música ressona
en les típiques verbenes,
nit de falles la que du,
en el seu foc, moltes penes.

Les llames han acabat
en un art que s'encenia.
Per les llames jo he quedat
sinse humor i sinse alegria.

Rissa que admires les falles.
Rissa que, riguen-te, mors,
tot no és riure's en la vida.
HI HAN RISSES QUE PORTEN PLORS.”

LA BURRA, BOLEA I JUSTO

En la Pobla de Farnals
passen coses de rialles.
No és a soles lo dels pernils.
També passà algo en les falles.

A esperar el tren fallero
sabem que varen anar
uns xiquets: Bolea i Justo.
De que agarraren un bon susto
això ho podem assegurar.

Agarraren una burra,
ja queixant-se d'una pata.
Raere anava Bolea,
disfrassat, igual que un rata.

Se'n van a Rafelbunyol
en tota esta caravana,
en la major il·lusió,
a enganxar una tartana.

Tornant, al mig de la via,
la burra se va parar
i lo primer que pensaren
és que volia pixar.

Però per fi, es deixà caure.
Diu Bolea: —“Sant Valero!
Xè, Justo mira qui ve!
Que mos xafa el tren fallero!”

La burra allargà les pates,
es veu que ho té per costum,
Bolea i Justo pensaren
que és que anava a donar a llum.

—“El tren s’acosta!”— diu Justo.
Bolea es va arromangar
i estirant ben fort del rabo
la burra es posà a bramar;

com té més força que un bou
i no sap lo que li passa,
estirant del rabo fort
la tirà dins d’una bassa.

I quant regressen avall
un gran pànic reina en ells;
no se pot enganxar la burra.
Què s’han fet els aparells?

Un xiquet de burra fa
i dalt van els dos tranquils.
No se creguen, que entre els dos
pesen vora dos-cents quilos;

el xiquet va rebotant-se...
De tirar ja perd la gana;
mentres la burra nugà,
va raere de la tartana.

Van i senten una veu...
diu Justo, que molt s’apura:

—“Bolea, això són gitanos
que vénen a per la burra!”

Saben qui era el que parlava?
Ni gitanos, ni misteri,
res de burra ni borruig.
Parlava un flaret del Puig;
en l’altaveu del Monasteri.

I entonces, Justo descansa
mirant que no passa res
i entonces féu de promesa
dur-li un ciri a Sant Francés.

En la festa d’una falla
no és tot ballar en verbenes.
Hi han algunes diversions
que també ocasionen penes.

Sols de pensar en la falla
hi han dos que estan malalts del susto.
Són de la Pobla de Farnals,
ESTOS SÓN BOLEA I JUSTO.

TOT PER VOLER SER FALLERA

D'un barri de València
algo tenim que contar.
Referint-se a les Falles,
festa digna d'alabar.

Es tracta de la Plasència,
filla d'Amparo i Ximet;
que per voler ser fallera,
lo que ha passat, és seriet.

Ja van lo menos deu anys
que porta un riu d'il·lusions.
I també fa anar de cap
a totes les comissions.

Sols tenia una il·lusió.
Una il·lusió bullanguera,
i d'estes festes del foc,
ella, volia ser fallera.

Quant veia a les llauraores,
per València passejar,
li agarrava una plorera
que era mala d'acabar.

La mare, cada any parlava
en els de la comissió,
i miraven que Plasència,
no reunia condició.

És festa de juventut
per a honrar als valencians,
i Plasència, la pobreta,
ja conta trenta-cinc anys.

I això encara és lo de menos.
És més baixeta que un gerro!
I la pobra té la cara
se pot dir, tota en un barro.

I per por a un suïcidi
en un moment de plorera,
va acordar la comissió
de que enguany, fóra fallera.

Tot l'any va més moguda,
que quant fa llevant la mar.
La pobra vol que la vegen,
millor dit, vol festejar.

I quant s'acosten les festes,
p'a l'atenció no llamar,
la cridaren els falleros
i la varen avisar:

—“Plasència, cura't els Barros
ante tot, si és que pot ser.
Pués mirem que de lo contrari,
farem riure pel carrer!”

Li donaren un massatge,
tot de llima. I tant li cou

què des de llunt se sentia
bramar lo mateix que un bou.

Els barros li se infectaren,
i mos faltava saber
què a la punteta del nas,
li se formà un avesper.

Els falleros discutien
i hasta casi s'han pegat.
Tots opinen lo mateix,
ningú vol dur-la al costat.

Vingué l'hora de vestir-la
en lo trage de fallera.
Quan més coses li ficaven,
pareix què més lletja era.

Al ficar-li una sabata,
plora com una xiqueta;
pués com té tan gran el peu
li venia xicoteta.

Els falleros esperant-la,
en preses i passant pena.
Se'n va anar i s'olvidà
ficar-se el llaç al'esquena.

Al ratet que caminava
sentia penes molt grosses;
pués caminava més mal
què els coixos quant van en closes.

Se va agarrar del fallero,
i mirant-la de costat
li dia al seu companyero:
—“Ai, què ratjà m’ha tocat!”

El personal que la veu
tot ho compon en rialla;
i creuen que és un ninot
que s’ha escapat de la falla.

Sent disparar una traca;
pren por i fuig com la fiera.
Me topeta en lo bombista
i aquell cau més llarg que era.

Se donen conte els xiquets,
tots rient-se de Plasència.
Pregunten els forasters:
—“Eixa xica, és de València?”

Contesta el primer fallero
en la sang alborotà:
—“Ningú sabem d’a on arranca,
pués va vindre en la riuà!”

Quant s’acabà el passacalle,
què ganes tenia ja,
la presentaren en casa,
tota groga i despeà.

I pensant tots els falleros
que ja estaria assecià;

per la nit en la verbena
la primera que arribà.

Me la va traure un fallero,
més que res, per dignitat;
i ell ballant se dona conte
que mai havia ballat.

Al no recular, la xafa.
Ai, valga'm Déu! Quin soroll!
La deixà mig moribunda
al xafar-li l'ull de poll.

S'assenta i tot li rodava.
A on està? Ella no ho sap.
S'havia fet quatre tomes;
tot a base de conyac.

Acorda la comissió,
perquè el mareig no li passa,
i a les quatre del matí
l'acompanyaren a casa.

Quant son pare se la veu,
els diu caiguent-se a desganés:
—“Açò són festes falleres?
Açò són festes profanes!”

Tot lo que es trata de foc.
Tot és trist, com és l'hivern.
Del foc venen les ruïnes;
de foc està ple l'infern!”

—“Lo que ha passat en sa filla,
ningú de tots ho vulguera.
Ella buscava calor,
allí prop de la foguera.

Ningú li ha parlat de falles,
p'a que en elles s'encenguera.
Tot per no creure als falleros.
TOT, PER VOLER SER FALLERA!”

QUÈ PASQÜES MÉS DESASTROSSES

Dos amiguetes s'entren,
quant les Pasqües ja han passat,
i una a l'atra molt tristeta
li fa este preguntat:

—“T'has divertit molt, Pepita?”

—“Pués de Pasqua, ni parlar.

Ara que toques el testo,

lo passat, vaig a contar:

Anem tota la Quaresma,
més mogudes que la mar.
Esperant a una quadrilla
per a en Pasqua, en ells, juar.

Ja estavem en Dijous Sant,
sinse notícia ninguna.

Pués no hi havia un xaval
que mos diguera ni pruna.

I el divendres, de vesprà,
per fi, varen respirar,
i uns xics, lo millor del poble,
mos digueren de juar.

Però en unes condicions.
Caiga a on caiga i siga a on siga.
Pués mos varen exigir
el despatxar a una amiga.

Mira que això és dolorós,
sinse motius, ni testics,
el despatxar a una amiga
per dur quadrilla de xics.

Quedem en entrevistar-se
en el secà, p'a juar.
Mos digueren: "No tardeu.
Pugeu-se'n només dinar."

Dinàrem de correguda,
no cal que te diga res.
Arribant al cementeri
se varen sentir les tres.

Enfront del Molí de Vent,
en un marge s'assentàrem.
I estant paraes allí,
mogué un aire que es gelàvem.

Tot era mirar avall,
en gran ànsia i en recel;
toquen cinc i toquen sis
i sinse vore'ls el pèl.

De l'aire, anàvem avall
la cara plena de grenyes.
P'a què varem estrenar
bates, igual que espardenyes?

Abaixant per l'Avenifa,
no paràvem de mirar,

per vore'ls i quedar d'acord
a on ham d'anar a sopar.

I a penes mos varen vore,
pronte varen escapar.
P'a no parlar en mosatros
se ficaren en lo bar.

Vàrem sopar, a soletes.
Pots pensar, desconsolaes.
Antes de menjar-se l'ou,
ja pegàvem cabotaes.

Mos entrà una soneguera!
S'adorguérem assentaes;
Res te diré. Antes d'onze
ja estàvem totes gitaes.

Un atre any, si anem en xics,
ni cuento, ni comentari.
Els que vinguen en nosatros
firmaran ante notari.”

—“Deixa't estar de notaris.
Tu busca, quant vinga el dia,
el poder-ne enganxar u
que firme en la sacristia.

Tu te queixes d'estes Pasqües,
i encà n'hi han de pitjors.
Mosatros hem tingut xics,
però no saps lo millor.

La primera nit, sopant,
Tonet a Trini la Vella,
de broma, esclafant-li un ou,
li va partir una cella.

Massa pots comprendre tu,
que això són bromes pesaes.
En conte de divertir-se,
sols han fet animalaes.

Mos varen deixar en blanc,
i per no armar més sarau,
ficàrem intercessors
i tornàrem a fer pau.

La vespra de Sant Vicent
arreglem, i queda dit,
de portar-mos en els carros
i anar a Sant Esperit.

Pués mos varen exigir,
Virgílio i Toni el Patxano,
de que els férem tres tortaes
i també un braç de gitano.

I fent l'oratge que fea
tenen el valor d'enganxar.
Ficaren toldos als carros
i mos vénen a buscar.

Mos ficàrem els abrigos,
les mares, ai, quin soroll!,

i pujàrem en els carros
més geladetes que un poll.

Ma mare em digué loca.
Té raó en els seus predics.
I és que tot ho trobem pla
solament d'anar en xics.

Quan estem prop de Gilet,
sinse més remei rodàrem.
Es posà a ploure de firme
i les haques s'acovardaren.

El toldo tot foradat
i nosatros assustaes.
Pués caïen tres goteres
per damunt de les tortaes.

Quan arribàrem a casa,
anàvem totes xopaes.
Era prou voler-ho els xics
p'a estar totes conformaes.

Acordem menjar-se el dolç
per a después de sopar.
I com no hi havia llum,
no sabíem a on pegar.

Sopàrem de correguda.
Quant el dolç estava a punt
L'agarraren a sarpaes
i mos el tiren per damunt.

Mos embrutaren les bates
i se n'anem escapaes.
P'acabar, venint avall,
mos corren a cuetaes.

Jo, del susto encà estic mala.
Bernardeta està en angines.
I Patrícia i Dorotea
donant-se penicilines.

Vorem com queda l'assunt.
La pobra Trini, la Vella,
l'esclafaeta de l'ou,
té infectà tota la cella.

I ara hem sabut que Ineseta,
com dels cuets prengué por,
me contava ahir sa mare
que la té mala del cor.

Al tindre xics se pensàvem
ser felices i gojoses.
I plorant a soles, dic:
QUÈ PASQÜES, MÉS DESASTROSSES!”

ERA TOT REALITAT

Fon ahir una fetxa de glòria.
De glòria p'al que té fe.
Per a dir lo que el meu cor sent,
explicar-me jo no sé.

Quant el sol se despedia,
em vaig donar conte ahir...
que amagar-se li dolia,
algo mos volia dir.

Serà que ell també sabia
tot lo que anava a passar;
que Jesús, fill de Maria
anava a ressuscitar;

i pensant en Jesucrist,
meditant em vaig gitar;
quant a poc a poc em dormia,
me paregué que llunt sentia
les campanes voltejar;

sinse saber lo que passa,
dormida me vaig quedar.
Diré a tots els que me senten
lo que jo vaig ensomiar:

Els tronaors explotaven.
Ja ningú guardava dol.
Tot era un niu d'alegria;
les campanes van al vol.

Que tot veí de Foios
a l'iglésia corria escapat;
i què contents exclamaven:
—“Jesús, ha ressuscitat!”

I quant m'alcí de matí,
no sé lo que està passant.
El que ahir pesar sentia,
me'l veig que estava cantant.

M'encamine a la plaça
i me la veig tota alfombrà;
i allí estava tot Foios
en silenci, en veu callà.

Que nostra Verge Maria,
el vel de dol du llevat.
Que plorava d'alegria
quant del seu fill s'ha abraçat;

i que en mig d'este silenci
sols una veu se sentia,
era la d'una xiqueta
que tranquil·la i satisfeta
recità una poesia.

El personal aplaudia
vitorejant en recel,
perquè a tots els pareixia
un àngel que ve del cel.

I quant ja rajava el dia,
de moment he despertat;
i com feta de pedra, dic:
—“Senyor! Què he ensomiat?”

I quant m'assome a la porta
en el cor ja despertat
jo pense que el meu ensòmit
era tot realitat.

Jo m'encaminí cap a la plaça
i me quedí encantà.
P'a celebrar este acte
tot preparat està ja.

Ja tot veí canta i riu
i té alegre el seu semblant.
Les campanes van al vol
i la música tocant.

Al dirigir-me a l'iglésia
i a penes en ella entrant
li dic a la Nostra Patrona,
después que en fe li he resat:

—“Verge del Patrocini,
ací en Foios, què ha passat?,
i pareix que rient-se diu:
—“Jesús, ha ressuscitat!”

Quina emoció estic sentint!
Quin goig! Quanta alegria!

Sols pensar en l'encuentro
de Jesús i de Maria;

después de tant de calvari,
vore's un fill assotat;
después del martiri mort
i en una creu enclavat.

Pensem en tanta tragèdia;
pensem en tanta heretgia,
lo que sofriria Déu
i lo que passà Maria.

Contemplant la sepultura,
a on està el fill enterrat,
què amarga diu en tendresa:
—“Adiós fill! Tot s'ha acabat!”

Quin dia més gran és hui.
És el de Pasqua florida.
El que ahir estava mort
hui, torna a tindre vida;

i al abraçar-se en Maria,
li diu apartant-li el vel:
—“Me coneixes? Sóc ton fill.
El que reinirà en el cel.

Sóc el que m'assentaré
en la cadira triümfal.
Al que és bo, el premiaré
i castigaré al que és mal.

S'equivoca el que se creu
que al morir, tot s'ha acabat,
Pués sols han de tindre en conte
que jo també he ressuscitat.

És el cos el que se queda,
però l'ànima se'n va
i davant la meua presència
se té que vore jusgà.

Hi ha un mando únic; el meu
un mando que serà etern.
Per al que és bo, tinc un cel;
i per al que és mal, un infern.”

Varen ser estes paraules
les que Déu digué a Maria,
en el dia de l'encuentro
que fon eixe grandió dia.

El que tot veí de Foios,
ante este acte se veu,
escoltant estes paraules
que a Maria digué Déu;

les que deguem escoltar,
en ànimo, sinse por,
les que deguem guardar
en la memòria, en el cor.

I que veja Déu que Foios
de tota maldat protesta;

i que s'ha vestit de gala
p'a engrandir esta gran festa;

festa destacà en les grans.
De totes la distinguida,
és per ser la de l'Encuentro,
la de la Pasqua florida;

la que nostra primavera
com si ensomiara, diu:
—“Tots riuen hui d'alegria;
hasta l'aigua que du el riu!”

Hasta la nostra Patrona
de Foios tan venerà
veu que ningú es queda en casa.
Honren este acte en la plaça
d'esta fetxa destacà.

Festa que està presenciant
des del cel, Déu poderós,
i des d'allí mos envia
la benedicció d'este dia
que és de tots el més grandiós.

El que ahir, tristor sentia,
hui, riu de felicitat.
El meu somni no mentia...
ERA TOT REALITAT!

VIVA SANT VICENT FERRER

Un dia de la primavera,
és el que estem contemplant.
Un dia dels grans de l'any,
és el que estem celebrant,

quant la campana anunciava
l'acte dels combregars.
És ella la que semblava
alegries i pesars.

Pesars per als que pensem
en tots els que estan postrats,
però els queda una esperança,
és la de voves curats.

Esta festa de hui,
per a ells és un gran dia.
També se senten feliços,
també senten alegria.

Olviden totes les penes
i s'aparta d'ells el mal,
al tindre la gran visita
sonant la marxa real.

Quina emoció senten tots,
quant el silenci ha passat.
En quina il·lusió exclamen:
—“Déu mos ha visitat!”

Visita molt aprecià
pel que se queda i no mor.
Visita que en ells se queda
i reposa en el seu cor.

I quedant-se Déu en ells,
més ditxa ja no pot ser.
Ja no ansien la dels atres,
sols confien en els milacres
que fa Sant Vicent Ferrer.

És ell el que deu ser
de tots els veïns volgut,
pués tots el necessitem,
el malalt i el que tè salut.

El postrat per a que el cure
li demana en devoció.
I el que està bo necessita
d'este Sant la protecció;

ja que són els seus miracles
tan redignes d'alabar,
en esta festa de hui
tots li deguem d'implorar.

I que escolte en processó,
de la música les notes,
i que sàpia que en Puçol
té mols devots i devotes.

Que renaixquen els costums
de l'època passà.
Que seguixca celebrant-se
lo d'enguany, la bescuità.

Que veja dins l'iglésia
infinitat de creients.
I des de vora l'altar
que hi ha fe en els puçolencs.

Lo que se gasta en la festa,
està tot molt ben gastat,
perquè ell, en els seus milacres
mos dóna prosperitat.

I si en les nostres plegàries,
en fervor li ho demanem,
la bendició d'este Sant,
si som bons, alcançarem.

I si se vérem postrats
en este dia grandíós,
recibírem la visita
del nostre Déu poderós;

i al sentir l'algarabia
d'esta festa pel carrer,
direm colmats d'alegria:
—“VIVA SANT VICENT FERRER!”

FESTA DE MAYO EN PUÇOL

Quant abril s'ha despedit
i a Mayo li pega el sol,
entonces ja podem dir:
—“Festa de mayo en Puçol!”

Esta festa l'organisa,
i concurrida se veu,
pels clavaris tan garbosos
de Maria al Peu de la Creu.

Eixa juventut bledana
que treballa hasta a les vespres;
sacrificant-se tot l'any
per a fer-nos bones festes.

Són eixos, els que esta nit
per a on passen formen rogle
i en rises d'algarabia
van a sembrar l'alegria
per tots els carrers del poble.

Tornen a vindre els costums
que ja estaven olvidats.
Costums de la nit de mayo,
d'aquells anys que ja hem passat.

Lo que era tota esta festa
els vells solien contar;
a on la juventut de hui
tot ho torna a presenciar.

No pot faltar esta nit
la tertúlia del sopar;
si no està la bóta plena
ni es toca, ni es pot cantar.

Quant s'ha sopat i han begut,
se prepara el cantaor.
Ja estan templant les guitarres,
ja es prepara el versaor.

U diu que a la seua nòvia;
el seu nom és Visantica,
i li encarrega que vol
una cançó ben bonica.

Un atre està enamorat.
Cantant-li vol obsequiar-la;
i li diu al versaor
que li la verse d'amor,
per vore si pot lograr-la.

Quant senten que estan templant,
els veïns es desesperen,
i de que isquen tots formats
p'a sentir cantar, esperen.

Quant ja sonen les guitarres,
van tots com de romeria.
Pareix molt curta esta nit.
Que pronte se fa de dia!

Al sentir l'u i el dos,
a dormir ningú se'n va.
Hi ha qui es desvela al sentir,
lo nostre. Lo valencià.

Per no escoltar modernismes
hi ha qui tanca la porta.
Hui l'obri de par en par
p'a oir les cançons de l'horta.

El que és vell, quant per sa casa
sent les guitarres sonar,
pensa trist que en atres temps
ell també anava a cantar.

Content anava esta nit
a collir flors a mantaes;
i abans de que es fera de dia
anava a fer enramaes.

I que il·lusió p'a les xiques,
a l'endemà, de matí;
al vore que allí en sa casa
li ha fet l'enramà un fadrí.

Pués era eixe un detall
que la xica li agraià.
Sap que el que li féu l'enramà
amor per ella sentia.

El murmullo d'eixa nit
la colmava d'il·lusions;

quant sent cantar a la porta
al compàs dels guitarrons:

—“Ací venim a cantar-te
i el que paga ho ha manat.
També ha vingut a obsequiar-te
en les flors que t’ha enramat.
És un xic que vol parlar-te.”

Ella, al sentir esta copla
que de prop l’està escoltant,
una il·lusió la desvela,
pel pany està observant,

com passen ja les guitarres
i ja s’allunten cantant.
Ella veu que u es retrassa
i al balcó es queda mirant.

És eixe el que va manar
la cançó que ella escoltà.
És ell qui dugué les flors
i el que li féu l’enramà.

I esta xica quant es gita
no s’adorm baix el llançol;
diu per a ella en veu baixeta:
—“Festa de mayo en Puçol!”

Quantes xiques esperaven
esta festa tots els anys.
Lo passat no eren tot glòries
hi havien molts desenganys.

També se solia vore
l'enramà d'algun veí,
transformà en conte de roses
en coles de cebollí.

Tots sabem que les anelles
les posaren p'a tocar.
Senyor, quantes carabasses
allí solien penjar!

El que feia estes barbaritats,
per ahí desahogava.
Tot era que li parlà
i carabassa li donava.

Ja que la Festa de mayo,
Puçol torna a presenciar,
és recuerdo que els veïns
ensamai deguem deixar;

i que tornen els costums
d'aquells anys tan benaurats
I que vegem els carrers
d'enramaes perfumats.

I les xiques, agraïdes,
al presenciar tanta flor
diran: —“Els xics d'este poble
mos aprecien de tot cor.”

I de la Festa de mayo
un recuerdo guardaran,

esperant que estos clavaris
bones festes mos faran.

Pués hi ha xica, que esta nit
una mirà d'ells espera.
P'a que en paraules de festa
l'eligisca de grupera.

Entre rises i il·lusions
el dia, ja va rajant.
Cantaors i guitarristes,
els pobrtes, se van cansant.

Les notes ja sonen fosques
i va perdent-se el sonido;
quant a la porta de l'iglésia
canten: "*Mayo bienvenido!*"

Les estrelles ja no es veuen.
Ja se veu eixir el sol.
Pareix que ell també mos diga:
—“FESTA DE MAYO EN PUÇOL!”

A ON MENGAN SET, MENGAN HUIT

Quan estem en estes fetxes
que per tot reina il·lusió,
em referixc als que tenen
en casa una comunió.

Fon molt gros lo que passà
a Tonet i a la Maria.
Encara ploren amargats
en quant arriba eixe dia.

Se trata d'un matrimoni
que tenia la il·lusió
que sa primera xiqueta
prenguera la comunió.

Maria diu a Tonet:
—“Serem l'enveja del poble;
la nostra filla anirà
la millor de tot el rogle.

—“Mira, gasta lo que pugues,
en convidar no alces crit”.

—“Pués mira, no vullc fer riure,
A on mengen set, mengen vuit !”.

Ja s'acostaren les vespres
de la fetxa tan ansià
i a parlar en la platera
un dia a València anà.

—“Vullc un adreç de platino,
jo no vullc escatimar.
Faça'l cumplit, que aprofite
per quant s'haja de casar”.

Después li diu a la modista:
—“No cal que li diga res;
vullc que sobresalte entre totes,
que no quede per dinés;

A gust de vosté la tela,
no puc parlar-li més clar,
sols li encarregue: tot bo.
Vosté gaste i jo, a pagar”.

Sols pensa en trages i adreços
i fent lios va que trina
i a la filla no li ha dit:
—“Com estem en la doctrina?”

Tonet es un tros de pa,
treballa de nit i dia,
com sap el que costa diu:
—“No despilfarres Maria,

hui està la vida molt cara.
Ves alerta en convidar,
no me faces algun deute
i que no el pugam pagar.”

—“Xe, Tonet, ja estic encesa,
massa vegaes t'ha dit,

Ja posats a fer el gasto,
a on mengen set, mengen vuit !”

Un dia se'n va a la Granja
de don Casimiro Thous,
i li va fer el pedido
de trenta dotzenes d'ous.

Pués conta en cent convidats,
i la mareja un detall,
que sols té en tota sa casa
quatre gallines i el gall.

Com pensa fer *pollo asado*,
el seu cap està confús,
i així li va encomanar
vint pollastres a Jesús.

Entre armela, sucre i nyeules,
el conte puja a muntó.
—“Ja es vorem —li diu a l'ama—
en passar la comunió.”

Jesús li porta l'encàrrec,
vol cobrar i hi ha soroll,
el fa anar diguent que torne
quant passe tot l'atropoll.

Un dia se'n va a València
a donar vista a l'adrèç,
i li diu a la platera:
—“Ja no cal que els diga res:

se'n vénen tots a ma casa
el dia la comunió.”
Igualment a la modista
féu la mateixa raó.

Tonet se cria un borrego
i no té mal pensament.
I aixina de les ganàncies
sol pagar l'arrendament.

Estant matant els pollastres
Tonet entra en el corral
i al veure tant de degüello
el seu cap és un tabal.

Diguent i fent el desfile
els hostes li van entrant:
la modista, la platera,
vint-i-dos n'està contant.

Tonet li diu a Maria,
en un estat molt nerviós:
—“No fees conte de cent?
Per ara cent vint-i-dos.”

La platera, hasta la sogra
mig baldà li va portar.
I lo que pensa Maria...
què els donarà p'a sopar?

Pensa en matar el borrego
i Tonet diu de repent:

—“De quin arbre farem nyenya?
Qui paga l’arrendament?”

I degollant al borrego,
Tonet plora i se sent mal.
I diuen els de València;
—“Té carinyo a l’animal.”

Li diu Maria a Tonet:
—“Trosseja'l, si te pareix.
Tonet, que bo mos ha eixit,
està en una mà de greix.

Ara voràs si fem contes.
Después de menjar la gana,
de lo que sobre tindrem
p'a passar una semana.”

Sopaven aplacerats,
triant els magres millors,
se dien a l'orelleta:
—“Que bé estan els llauraors!”

Maria torrava carn
i els hostes, panda que panda,
I saben què va sobrar?
Els entrevills i la tanda.

El conflicte era molt gros.
Quant ve l'hora de dormir,
ne fica set en ca llit,
i pronte els va repartir;

La sogra de la platera,
com ja li fluixeja el pols,
la gità a soles, quieteta,
en el quarto que té el dolç.

Ella que es veu tot allò
mamprén el dolç a sarpaes;
li féu mal i va baixar
al wàter, quatre vegaes.

Tonet se va desvetlar,
i sols cavil·lejant dia:
“La ditzosa comunió,
s’anem a empenyar, Maria!”

—“Què infeliç eres, Tonet!”
I fent-se il·lusions, li diu:
—“Lo que arreplegue en estrenes
tindrem p’a passar l’estiu.

Jo, gità, ja estic contant
i tu estàs tot ple d’apuros.
Has de contar, dalt de cent,
uns en atres, a deu duros.”

Maria només s’alçà
s’arregla en quatre sarpaes
i se’n va al quarto del dolç,
i faltaven cinc tortaes.

Pensa si ho ha fet un gat,
i es fica feta una fiera,

i el desacato l'ha fet
la sogra de la platera.

Posaren a la xiqueta
d'alhajes, més no pot ser;
Juanita Reina es un bufo.
Pareixia la Piquer!

S'adornà, res hi ha que dir,
se pot dir de les primeres;
però en assunt de doctrina
formava de les raires.

Un poc antes de dinar,
la mare l'amenaçà,
i li va dir: —“Ante tot,
u per u, besa la mà.”

Vingué el final del dinar.
La xiqueta es marejà.
Li va agarrar la plorera
i no vol besar la mà.
Pare i mare els dos pegant-li
i diguent: —“Ai, que empastrà!”

I el personal tots diguent:
—“Això és igual deixen-la.
Sabem lo que són els crios,
això és propi de l'edat.”

Per vostés, no té importància,
però, ja mos ha arreglat.

Tonet veu que van alçant-se,
i cara a tots exclamà:
—“Assenten-se que la mate,
si no besa a tots la mà!”

Com portà tan gran palissa,
al remat prengueren por,
perquè pareix que notaven
que ja li fallava el cor.

Mentres passa eixe trajín,
ja que li fa poca mella,
la sogra de la platera
lo que veu, va a la cistella.

S'alcen tots de les cadires,
van eixint apresurats
fa falta que els pegue l'aire,
estan tots amodorrats.

Els valencians despedint-se,
la platera i la modista,
volen contes en Maria
quan li entregaven la llista.

Ella, tota apesará,
els diu en gran aflicció:
—“Vinguen un dia d'espai,
que ara, p'a res estic jo.”

Quan ja estaven en València,
veren els quadres millors:

pués faltaven nou culleres
i cinc o sis tenedors.

Un dia, quan tot passà,
seria sobre migdia,
li se varen presentar
en casa de la Maria:

el de la armela i el del sucre.
La modista i la platera,
i Jesús el dels pollastres,
que raó de cobrar era.

Se presenta el de la Granja.
També el de les estampetes.
Maria, en tota sa casa
sols tenia huit pessetes.

Al moment entrà Tonet,
i se'ls veu allí assentats,
i com era l'hora que era,
cregué que eren convidats.

Es veu plorant a Maria,
i li diu, alçant el crit:
—“No t'acalores, Marieta,
A ON MENGAN SET, MENGAN HUIT”

A ON MILLOR S'ESTÀ ÉS EN CASA

Quant ve el dia de Sant Jaume
tots se solem preparar,
d'un conill, pollastre o pato,
per a de paella anar.

Uns se'n van a la montanya,
atres se'n van a la mar,
i allí a on vas, tot està ple;
ningún en casa vol estar.

I li diuen aburrit,
al que dins de casa es queda;
i si pollastre no té,
se menja l'arròs en bleada.
I s'ho passa molt més bé.

Dies antes d'esta festa,
una a un atra preguntà:
—“Xica. A on aneu de paella?”.
—“Pensem anar al secà”.

—“Al secà? Quin pensament!
S'ho passareu aburrit.
Ai que por, per la munyanya,
haver de passar la nit!”

—“Pués mira, s'ho passem bé.
Bon aigua, p'a quant hi ha set.
nyenya tota la que vols,
i el raïm al costaet.

Tu saps com està la fruta?
A eixos preus, no es pot comprar.
Allí ne mengem la gana;
sols per això, es pot anar”.

—“Jo, la vespra per la nit,
tanque porta i rolle el pany.
Jo, els xiquets i el meu marit
s’ho passem molt bé en l’estany.

Allí agarrem peix, anguiles....
Això sí que és disfrutar.
Vora l’aigua, saboreges
el bon aire de la mar.

Ens preparem d’una canya
i de bona molinà,
i en cosa de dos horetetes
n’agarrem una menjà.

M’enrecorde de l’any passat;
domés baixar del carro,
a la primera canyà
me va agarrar un llobarro.

Hi ha que vore. Com botava!
Quilo i mig mos va pesar.
Sopant no se l’acabarem
i en tinguerem p’a armosar.

Mira tu, si peixcaríem
que un pato vaig agarrar.

Ens sobrà de tot la gana
i el pato no el vaig matar.”

I pintant-s’ho molt bonico
pel camí del desengany....
Uns se’n van a la montanya,
els altres, dret a l’estany.

Se n’anaren p’a dos dies.
A mi em pareixia massa.
I a l’endemà en un bon sol,
ja els teníem a tots en casa.

I al encontrar-se de nou,
una a l’altra preguntà:
—“Com tinguéreu la paella?”.
I en gran pesar contestà:

—“Com et vaig dir, se n’anàrem
en rumbo dret al secà.
En mantes, conill, caldero
i en los xiquets carregà.

Arribàrem ja de nit.
Jo ja estava desmaià
i tirarem a sopar.
Tot és buscar i buscar
i se deixàrem el pà.

Intenta este home entornar-se’n.
Jo del cap, li ho vaig llevar.
Ja de nit, jo i els xiquets
teníem por d’allí estar.

Jo dic: menjarem raïm,
que això també és aliment;
Domés dir-ho, els meus xiquets
per la vinya correguent.

Después baix la garrofera,
les mantes vaig arreglar.
Baix fiquí un poquet de jaç.
Después es varem gitar.

Jo, t'ho dic. Tenia por.
Ni a tres tirons em dormia.
Cantar fort un animal,
feia rato que sentia.

—“Tu sents?”— li dic al meu home—
“Ai! Que por! No tinc consol”.
—“Xica, xica dorm, i calla.
Lo que canta és un mussol.”

Jo, no podia dormir-me.
Sent cantar atre animal.
—“Sents eixa veu? No és la mateixa.”
—“Xica, això és un gat cervical.”

Jo sentia uns topetons,
que el que no ho passa, no ho sap.
Ja em veia en un perill.
Pense que ho feia el conill
que el tenia dins d'un sac.

Entre unes coses i atres,
jo adormir-me, no podia;
sols estava desitjant
de que se fera de dia.

S'alcem quant eixia el sol
a menjar... figues blanquetes;
com caigué bona rosà,
mira que estaven fresquetes!

I allí, prop de la figuera
me veig un conill botar.
—“Que llàstima —dia jo—
si el poguérem agarrar!

Mira, en tindriem dos.”
En tot el lleu ho vaig dir.
Què te diré?, era el nostre
que va pegar a fugir.

Un melonar de sandies
hi havia que feia goig.
I li dic al meu xiquet:
—“Porta'n u que estiga roig.”

I me se fica a ensajar..
Santo Cristo milagrós!,
i diu que tots estaven blancs.
N'ensajà quaranta-dos.

De moment vénen els guardes.
Veuen la calamitat.

No cal que te diga res,
el meu home està tancat.

Con que mira si és menut
el fandango que me passa.
Jo, que diguen lo que vulguen,
A on millor s'està és en casa.”

—“Jo, no he passat tant com tu,
però... cada ú sent lo seu.
De que no torne a l'estany,
això, ho he promés a Déu.

De carn no agarràrem res,
confiant algo peixcar.
Tot lo que mos ha passat,
ara, t'ho vaig a contar.

Desenganxàrem la burra
i sopàrem entre el pa.
Este home un hora en la canya,
però de peixcar, ni un gra.

Me vaig gitar baix el carro;
la burra bramant a crits.
Buscant-me la sang, tenia
un colomer de mosquits.

Com havia de dormir?
Per si és poc sentir bramar,
de tanta picà, els meus fills,
no feren més que plorar.

Jo, pensant en les anguiles,
a on està ell vaig anar
i li pregunte: —“Què, piquen?”
—“Xica, què van a picar.

Ja porte més de dos hores
i no n’ha picat ni una;
i no tenim res a fer.
Esta nit fa massa lluna.”

—“Si vols que et piquen
vine a on estic jo.
Si no me n’arribe a anar
me’n piquen més d’un milló.

Se sent allí un rebunbori;
tots a una estan picant;
la burra està pegant brincos
i els nostres xiquets, plorant.

Si se tornàren tot llisses
la cantitat de mosquits,
t’assegure que en poc rato
per a sempre es féiem rics.”

De moment, un esquellot
se sent en roïdo estrany.
Creu que és un bou, i assustat,
tira la canya a l’estany.
I ell raere cau gitat

Xillant demanava auxili.
Damunt l'aigua, el cap assoma.
No era un bou. Eren xavals
que li gastaren la broma.

Pués sinse haver vist els cuernos
ja creu que l'ànima entrega.
Después de no peixcar res,
si no me'l trauen, s'ofega.

Ni a l'estany, ni a la montanya.
Anar més, Déu meu que no ho faça.
I saps què te tinc que dir:
"A ON MILLOR S'ESTÀ, ÉS EN CASA".

PREGÓ DE FESTES

Sols necessite un silenci
i una poqueta atenció,
per a poder explicar
d'estes Festes, el Pregó.

Puçol, té damunt les festes.
Ja feliç tot ser se veu.
Tot es fa en goig i alegria.
Tot, per la Mare de Déu.

Escomençant per les xiques
que els festers han elegit.
Són elles les que realcen
la festa que es fa el dia huit.

Són este ram d'assusenes
que els clavaris han collit,
p'a que tot acte de festes,
siga esplèndid i lluït.

Juventut que està en el dia,
per a esta festa ensalçar.
Estan estes huit gruperes
que són dignes d'alabar.

Són esta florà de xiques
del poble, l'admiració.
I en el seu cavall montaes
sembren un riu d'il·lusió.

Sols en les seues miraes
s'olvida mirant a elles
tota la pena i el dol.
Solament per contemplar-les,
se pot vindre ací a Puçol.

Grupes que per allà a on passen,
un recuerdo van deixant.
Quan el tabal i la donçaina
van obrint el pas davant.

El personal tot contempla.
el desfile va passant
enmig d'humor i risses,
la música va tocant.

Les campanes van que trinen.
Totes se senten al vol.
Hasta de molt llunt s'enteren
que són festes en Puçol.

Per balcons i per finestres.
En lo alt del campanar
ondegan les banderetes,
p'a nostra festa anunciar.

Ja ressona la diana.
Ja se sent el tronador.
Ja està nostre poble en festes.
Festes de gran esplendor.

I después del passacalle,
l'iglésia està de par en par,
esperant Nostra Patrona
la vagen a visitar.

A oir la Santa Missa,
tot el poble allí ha acudit.
I l'iglésia és xicoteta
quan arriba el dia huit.

Acabà la cerimònia
tan esplendorosa i gran,
hi ha que vore com se fica
el carrer de Sant Joan.

Les traques ja preparaes.
Quan se mana foc pegar,
rodant a l'Ajuntament
com se sol allò ficar.

El carrer, va tot encés.
El personal no fa mella.
Esperen que en el replà
explote la canterella.

Carcasses de gran tamany,
tapen la claror del sol.
Pareix que en eixe moment
estiga ardint tot Puçol.

Quant els focs han donat fi,
tot lo món va desfilant.

P'a festes, les d'este poble!,
tot veí va comentant.

A les sis de la vesprà,
una carcassa que esclata.
És la que els anuncia a tots
que va a eixir la cabalgata.

Com se fica este poblet!
Tot és un riu d'il·lusions!
Com se fiquen els carrers!
Com se fiquen els cantons!

Al pas de típiques grupes,
carrosses en xiques fines,
Puçol queda tot sembrat
de confetti i serpentines.

Quant este acte dóna fi
i acaba la diversió,
ja se senten les campanes
que anuncien la processó.

Ja se nota un gran revol.
Ja corren més que de pressa.
A nostra Verge Maria,
van a traure de l'iglésia.

Se sent la Marxa Real.
Sentim tots gran emoció
perquè la Nostra Patrona,
recorre la població.

Quant este acte dóna fi
i entra en l'iglésia la creu,
ple de goig, diu tot veí:
Vixca la Mare de Déu!

Después tenim el concert.
Sentint-lo es veu u en la glòria.
Què concurrida se veu
la plaça de la Victòria.

I al disparar el castell,
exclamarà quantsevol:
—“No s'ha escatimat en res.
P'A FESTES, LES DE PUÇOL!”

PUÇOL EN FESTES

Quant mirem el calendari,
 mirant que agost ha volat
 s'alegren per què és setembre
 el que l'ha reamplaçat.

Mes que cada any mos porta
 a este poble un gran revol.
 Mes que mos porta unes fetxes
 que les festeja Puçol.

De trenta dies que té,
 este mes tan distinguit,
 el que nostre cor desperta
 és i serà el dia huit;

tot són glòries eixe dia
 que el nostre Senyor mos dóna;
 per ser el sant de Maria,
 el de la nostra patrona.

Per a costejar les festes,
 no hi ha un veí que protesta;
 tots senten gran il·lusió
 per fer-li bona festa.

Gràcies a ell tenim
 el refúgio d'un consol;
 si no fora el seu emparo,
 què seria de Puçol?

Quin orgull més gran sentim
de tindre en l'altar la imatge,
quant en ella compartim
esta festa en homenatge;

i si acompanya l'oratge
i llumena el sol radiant,
al ressonar la diana
tot veí va despertant;

ja van aurint-se les portes,
les finestres i els balcons,
per vore passar la banda
que deixa un riu d'il·lusions;

i al ruïdo de les traques
i en les campanes al vol,
dels pobles més arrimats
ja estan tots enterats
que són festes en Puçol.

I acodixen a ramats,
igual que en una romeria,
perquè volen presenciar
de Puçol l'algarabia.

I es queden admirats
en esta fetxa tan grata,
al vore la flor de xiques
que van en la cabalgata;

i com reina el bon humor
 per tota la població,
 diuen: —“Xe, qui no se queda
 a vore la provessó?”

I aprofitant l’ocasió,
 ja que estan fora de casa,
 esperen que en el castell
 explote l’última carcassa.

Quant ja s’acabat la festa,
 l’anar-se’n d’ací els dol;
 tots s’enduen un recuerdo
 de les festes de Puçol;

i el que mos ha visitat,
 per allà a on va les pregona;
 alabant als puçolencs,
 al poble i a la Patrona.

Sols per ella, hui està el poble
 tot ben net i emblanquinat;
 pareix que p’a festejar-ho
 tot de gala s’ha ficat.

Tot veí, per no ser menos,
 també de nou s’ha vestit,
 per fer-li un homenatge a Maria
 en esta fetxa del huit;

al mateix peu de l’altar,
 demanem-li al contemplar-la

que mos done llarga vida
per poder tots adorar-la;

per al que sempre ha acabat
de disfrutar este dia,
en gran fervorositat,
resem-li una Avemaria;

per l'ànima de tots
demanem-li a la Nostra Mare,
que alcancen el perdó
i allí en el cel que els empare;

pensem en el que està a4sent
i a gran distància se veu,
que pensarà en la seua terra,
i també en la Mare de Déu;

I quant ell recordarà
que estem en les fetxes estes,
pensatiu, sé que dirà:
—“Hui estarà PUÇOL EN FESTES.”

P'A FESTES LES DE PUÇOL

Foraster, si és que te inviten
a les festes de Puçol,
si acceptes faràs bé,
t'ho diu el que bé te vol.

El dia set de vesprà,
si fa bon temps i no plou
del caixó s'amollarà
siga fiera o siga bou.

Per si corre o si no corre,
que no te guanyen la mà;
puja a un balcó de La Torre,
ningú te despatxarà.

Si fracassa en l'embolà,
a burlar-se molt no val,
pués tu ja saps que als del poble,
eixa burla, els cau molt mal.

El dia huit, de matí
tindràs bon despertaor.
Les notes de la diana
i l'estampit del tronaor.

Después de la missa major,
que és lo millor de la festa,
missa cantà a gran orquestra
i oiràs bon oraor.

Si allí a on estàs convidat,
el patró no és molt tacanyo,
te durà al Monte Picaio
i quedaràs admirat;

si allí se féu el vermut,
en la barra és més barato,
considera que el que paga
sol pasar-se un mal rato.

D'allí dalt en bon oratge,
la vista és fenomenal;
del mar veus l'oleatge
i les barques del Cabanyal;

i mirant vistes tan belles,
els pins i l'aigua xorrar,
la panxa fa cusquerelles
pués s'ha fet hora de dinar.

La patrona sap la ruta,
per a l'invitat, res li dol,
ja té apunt la sopa bruta
i la gallina en el perol.

En Puçol hi han bones mans
per a fer coses molt fines,
tant en els pastissos blancs
com en les coques cristines.

Voràs en la cabalgata,
xiques la mar de templaes,

però tu no faces cas
si veus carrosses trencaes;

mira-la des d'un balcó,
evitaràs topetons.
Un consell te done jo,
no te fiques en cantons;

i després de presenciar
tot este roll d'il·lusió
ja sentiràs voltejar,
pués va a eixir la provessó.

A tal acte presenciar
no quedarà una persona
que no li done al passar
un Visca! a nostra patrona.

Per ella sonen les traques,
la dolçaina i el tabal.
Sonen també les campanes
i sona la marxa real;

i al disparar el castell
i s'apaguen les llums que té,
pareix que mos diga ell:
Adiós! Hasta l'any que ve.

Sabor de festes que obliga
a dir, que el deixar-les dol.
No hi ha invitat que no diga:
—“P'A FESTES LES DE PUÇOL!”

LA HISTÒRIA DE POLVORÍN

En l'any cinquanta-sis,
quant les festes s'acostaven,
el personal es remou,
uns en atres comentaven:
“A vorem enguany el bou!”

Sempre són pocs els que afronten
d'anar un bou a buscar
per a contentar al poble
i la nostra festa engrossar;

Tot el que va ja procura
dur un bou seleccionat.
Si és manso i no te bravura,
diuen els de la censura:
—“Mira quin bou han portat!”

Mentres, u està en sa casa
i espera el bou assentat.
El que pel mon va buscant-lo
ix calent i criticat.

Deixant-ho tot a un costat,
domés hi ha que una raó.
Referint-se al “Polvorín”
farem una explicació:

Era en el 7 de setembre,
quant tot foraster ve al vol,
a presenciar la gran festa
que de vesprà es fa en Puçol.

Quant ja se sent la carcassa
el personal fuig i corre;
Com se fica aquella plaça,
la gran plaça de la Torre!

Balcons, finestres, barreres.
Està tot en un pinyó,
un murmullo gran se sent;
el públic està impacient,
tots miren cara al caixó...

Una veu se sent que diu:
—“No es fieu de la barrera,
pugeu-se’n dalt dels balcons,
que ixé bou és una fiera!”.

Els portals estan tancats.
Dóna avís la Comissió
de que la fiera malvà
pronte va a eixir del caixó.

Quant el bou ja està en la plaça
el públic queda asombrat.
i en el murmullo se nota
que el “Polvorín” no ha agradat.

El personal fa roglillos,
s’ou una veu que es destaca
i diu en tono burló:
—“Açò no és bou, açò és vaca!”

Pegà quatre corregudes
i el tancar-lo s'ordenà,
confiant que al reposar-se
faria bona embolà.

Un conhort, una esperança
mos quedava al confiar
que en les boles bé ho faria
per a poder-lo alabar.

Toquen les deu de la nit.
No es pot anar pels carrers.
Ai Déu meu, quants forasters
parlant del bou a tot crit!

Ai Senyor, que quede bé!,
díem tots els fills del poble,
de lo contrari serem
la risa del tot el rogle.

Quant li tallaren la corda
els que ho varen presenciar,
jo no sé com del disgust
no mos féu mal el sopar.

Uns que estranyava les boles
o si li pesaria el ferro.
I els forasters preguntant
a quina hora era l'enterro.

Els de la capçà del poble
miren avall en recel,

perquè ja eren vora dotze
i no li havien vist el pèl.

I creguts que era un fiera,
comenten de porta en porta,
“Eixe ha trencat la barrera
i anirà fugint per l’horta”.

I no sabien que el pobre,
rodat de gent, però a coles,
demanava en gran clemència
que li llevaren les boles.

Al vore que en l’embolà
no hi havia res a fer,
en una corda el nugàren
i el passegen pel carrer...

Me l’agarren del rabo,
i después de les orelles;
en un cantó caigué un bac
i es trencà quatre costelles.

I ja mirant tant d’abús,
un veí pensà enseguida
pegar-li una punyalà
donant fi a la seua vida.

En un carro el carregàren
cansats de fer el pallasso,
pensant l’enterro fer
pregunten si està en *l’Ocaso*.

Acordà la Comissió,
i les persones gustoses,
de que presidira el dol
el famós Batiste Poses.

Xe, quin enterro més lluit!
Era de rics, no de pobres!;
allí anava personal
de dotze o catorze pobles.

Portaven la corona,
tota de flors... de canela!
En un lletrero que dia:
“No te olvidan en Tudela”.

I entrant en el mataero
va dir xillant Benjamín.
*“Aquí descansan los restos
del famoso Polvorín”.*

Quant s'acabà la tragedia
se presentà don Quintín,
fill de Tudela, i mos conta
la història de “Polvorín”:

“El bou és molt xicotet,
lo contrari de son pare,
pués la desgràcia ha tingut
que als dèu dies de naixcut
es va quedar sinse mare.

Massa bé poden comprendre
que no pot ser gran el bou....
Li ha faltat lo principal:
Millor dit... no mamà prou.

Se crià en una maiía,
casa don Pedro Moltó
i allí els xiquets el criaren
a base de biberó.

Allí este senyor tenia
en terres un què mirar;
passa de mil fanecaes,
tot plantat de carxofar.

El bou anava a la briva
feia mal i rés se li dia.
En dir-los que de carxofes
l'animal se mantenia.

Un dia varen notar
en ell molt males llevaes;
s'encontrava desinquet
sempre pegant cabotaes.

Criden al veterinari,
pués millor que ell ningú ho sap,
i va dir que al Polvorín
li entraven atacs al cap.

Ordenà ficar-lo a règim,
que sols menjara garrofes,

que els atacs li prevenien
de menjar tantes carxofes”.

Ja ho sabeu p'a l'any que ve,
si és que bou voleu comprar,
busqueu-lo criat en monte,
on no es crien carxofars”.

I gràcies a este senyor,
o millor dir, don Quintín
hem pogut saber ací
LA HISTÒRIA DE POLVORÍN.

JO VULLC UN NÒVIO TORERO

Festeja la Trinidad
en Tonet, el Botiguero.
Ell és de poc esperit
i ara a ella li ha eixit
de que se fique torero.

—“Què poc me vols, Trinidad!,
—li diu ell, en veu baixeta—
Mira que faré jo goig
en la capa i la muleta.”

—“Tot això, tot són manies.
Creu-me i no sigues cabut!
Jo coneixia a un torero
que era tort i geperut.”

Aixina que el temps passaven.
Sempre discutint els dos;
i com tocaren el testo,
eren com el gat i el gos.

De nit, quant la visitava,
de l'assunt de l'amor, *ni hablar*.
Ella lliçons li donava,
és clar que de torejar.

Ella li féu una capa
i de fusta, un estoc nou;
i a soles per entrenar-lo
ella li fea de bou.

Fent un passe de *rodillas*,
com seria el rebolcó!
No podien retornar-lo.
Estava en un tremoló.

La mare de Trinidad,
vore més no consentia.
I a sa filla, ja enfadà,
estes paraules li dia:

—“Com vols que el pobre Tonet
tinga energia i art.
Si estava, encà fa molt poc
de sacristà, allà en Segart?”

—“Mare, en això no se guie.
Jo coneixia un torero,
de fama i molt decidit,
que se tallà la coleta
i en vocació molt completa
féu cap a Sant Esperit.”

—“Trinidad, fon vocació.
Però és que Tonet té por
i si no el deixes estar quiet
té que caure mal del cor.”

—“Li vaig dir quant me parlà,
que el dispensava de tot, però
lo que sí que li vaig dir:
Jo vullc, un nòvio torero!

Això li vaig exigir.
Recorde que ho va acceptar.
Ell torejant, ho fa bé.
Però té por a matar.”

—“Te pareix poc, Trinidad?
Si a comparacions anares,
igual li passa a Tonet
lo que està passant-li a Cachares.”

Tonet, en la seua nòvia
hui s’ha fet entrevistar,
i per ser vespra de festes,
l’han convidat a dinar.

Al beure un poc de més,
diu alegre i en postín:
—“Esta vesprà vas a vore
com torege al Polvorín.”

—“Això és de veres Tonet?
Aixina vullc vore’t jo.
Però l’has de torejar,
en quant isca del caixò.

Ja va eixint tot lo d’anit!
En tu vaig ensomiar;
estaves al mig de la plaça
ja dispost a torejar.

Jo vestida de Manola
i tu el bou me vares brindar.

Matares a la primera.
Aplaudint se fan a estelles,
después te varen donar
el rabo, i les dos orelles.”

—“Trinidad, no ensomiaries
que estava igual que un carranc?
Que estava en la infermeria,
sinse una gota de sang?”

I que allí en el cementeri
llegires en un lletrero:
*“Aquí descansan los restos
de un desgraciado torero”.*

Diu Tonet: —“Vaig al café,
i pronte estic de regrés!
Ja passaré a per la capa
de dos i mitja a les tres.”

Toquen tres i toquen quatre.
Trini es desulla en la plaça.
Ix el bou del calaixó,
i Tonet, està en sa casa
gitat i en un tremoló.

Quan ja el bou està tancat,
en una por que l’agòbia,
el pobre, tot assustat,
li diu a la seua nóvia:

“Ací torne arrepentit.
Lo passat no se recorda;
t’assegure que esta nit,
Tonet, tallarà la corda.

La Comissió m’ha donat
un punyal que és tot d’acer.
Jure que vaig al piló
i la vida me la jugue jo,
per donar gust a un voler.”

—“Pués fes-ho aixina, Tonet.
Si a mi me vols alcançar,
si esta nit talles la corda,
quant tu vulgues, a l’altar.

No envege un nòvio ric,
ni que siga salamero.
Sempre, lo mateix he dit:
JO VULLC UN NÒVIO TORERO!”

UN PEIXCADOR DE CANYETA

Procurem quant vénen festes
menjar, lo que se diu, prou;
cau molt bé un bon plat d'anguiles
p'a sopar la nit del bou.

Tono, Blai, Arturo i Pere
comenten una velà,
—“Vorem de quina manera
n'ham de fer una menjà.”

Dia Blai: —“Ane'm alerta!,
perquè això està prohibit.
Hi haurà gran vigilància
més tocant-se d'eixa nit.”

I diu Pere: —“Ja tens por?”
Pués ell tenia raó.
I va i li contesta Arturo:
—“La por qui la tinc, sóc jo.

Tenint en la mar caseta,
anem tardet a sopar.
Quant se'n van els de la canya
no tingam por a peixcar.”

Com s'acordà, es va fer,
Ningú de tots va fallar.
Serien més de les dotze
quant el soparet va acabar.

Feia una fosca de por;
aire de tremontaneta.
Diu Tono: —“Ací no ha quedat
ni un peixcador de canyeta.”

Dia Arturo: —“No es feu!
Ni tingau gran confiança.
Esta nit és de perill
i hi haurà gran vigilància.”

—“Pués deixa'ls que vigilen,
ja qui vigila i no troba;
en set o huit gamberaes
en farem més d'una arrova.”

—“Xe, tantes?” pregunta Tono.
—“Ja voràs com no exagere.”
—“A mi m'agraen coentes.”
fent-se il·lusions, dia Pere.

Mentres, li contesta Arturo
arromangant-se el camal:
—“Déu faça que les anguiles,
esta nit mos facen mal.”

Tono al muscle du el gamber
estés igual que un llençol,
diries que era abanderat
de la banda de Bunyol.

Els atres tres van raere,
tots en direcció al sequiol,

pués pareix que presidien
de les anguiles el dol.

Arturo va tropessar
i se quedà en benganelles,
si es descuida cau gitat
en la séquia les anelles.

Dia Pere: —“Quin silenci!
Mira que fa una nit queta;
en els sequiol no ha quedat
ni un peixcador de canyeta;

passen hores en la canya
i també fent llambrisietes
i después de perdre el temps
s'emporten les xicotetes.

Mosatros sinse llicència,
ni en corregudes, ni en presses;
valent-se dels descuidats
s'emportarem les mareses.”

Tono se tira al sequiol
en el gamber fent barrera,
tenia el semblant d'un pato
quant se tira a l'Albufera.

Els atres diuen mirant-se:
-Mare de Déu! Què ensalà!,
i se queden preguntant-se:
—“L'aigua estarà molt gelà?”

Mentres, diu el del gamber:
—“Vinga! Tireu-se! Què feu?
Repartiu-se i feu el ruedo
vora el marge, pategeu.”

Diu Arturo, tremolant-se:
—“Déu meu! Què gelat estic!”
com no havia de gelar-se?
Si estava en aigua al melic.

—“Ai! Quina en toque més grossa!,
diu Pere, eixa val per deu.”
Contesta Blai: —“Mira a on xafes!
No és anguila, és el meu peu!”

—“No xilles que s’escaroten!
Pategeu bé aquell cantó.”
—“Tu saps què vols que te diga?
Qui s’escarota, sóc jo!”

I quant va traure el gamber
en totes les seues manyes,
va traure dos samarucs
i set o huit fotimanyes.

Tono, que queixant-se està
per què l’aigua està fresqueta,
alça el cap i diu: —“Mireu!
Allà va u en lampareta.”

—“Eixe ve cara a mosatros!
Mira com s’acosta, el pilló!

Se l'anem a carregar;
eixe serà el Pepelillo.”

—“Menos mal que eixe és del poble
i mos podrà perdonar;
si és algú de València
se l'anem a carregar.”

I al vore que s'acostava
i estava ja a poc de tros,
Arturo, fugint pel marge
caigué gitat dins l'arròs;

pués, com fugiria Pere!,
que explicar-ho no pot ser,
que va tropessar en Tono
i caigué dins del gamber.

Diu Tono: —“Açò no és anguila,
lo que s'ha ficat ací!
Açò ha vingut de la mar,
deu ser ballena o galfí.”

Fuig Pere a la secaora
i corre com la centella
i pujant per la paret
es feu sang en la canella;

mentres diu: —“Ai! Que coent!”
I diu Blai estes parauletes:
—“Enrecorda't quant mos deies:
A mi m'agraden coentetes.”

U dels quatre fou valent
i a buscar es decidia.
S'empenyà i pogué lograr
el saber qui els perseguia.

Era una bona persona
que a la seua missió anava.
Duia lampareta i canya
i també anguiles buscava;

i com duia la llicència,
ni maldava, ni fugia.
I quant va saber qui era,
después als amics els dia:

—“Tant que ham fugit i ham penat
al vore la lampareta!
Sabeu qui sembrà el terror?
Un bon xic, un peixcador.
UN PEIXCADOR DE CANYETA!”

ESTIC EN UN TREMOLÓ

De pensar que venen festes,
no vullc recordar-ho jo.
Creguen que quant m'enrecorde,
estic en un tremoló!

Que si pintar la frontera.
Que si pintar el corral.
Entre això i els poliments,
res, que se'n va un dineral.

Encara això, és lo de menos.
Sóc pare de sis xiquets.
L'u que si sabatetes.
L'atre que calcetinets.
Eixos en poc, s'accontenten;
ara vénen els més grandets.

La major que vol rellonge
i no fa més que plorar.
Que les amigues ne porten
i ella també en vol portar!

Que si trages i modistes;
representa un dineral
De pensar que venen festes,
tinc el cap com un capçal.

Encara això és lo de menos.
He tingut carta d'Albal.
Me ve una família a festes,
i una atra del Cabanyal.

Crec que enguany a les festes
se xuplarem els ditets.
No és prou en els matrimonis
que encà duen als xiquets.

Me vaig salvar l'any passat.
Me va pillar ple el corral.
Veges enguany què fas jo,
que no tinc ni un animal!

Fa tres dies que vigile,
perquè ja vaig sobre el cas,
Jo ja m'alçe matinet
i done vista al caminàs.

Jo, en això, no tinc manies;
per si han mort d'enfermetat.
Els pele i a la nevera;
i el conflicte tinc salvat.

Jo pregunte casa en casa.
Ja ho sap tot el veïnat.
Que no en tiren cap a l'horta
si els entra la mortaldat.

Creguen. De pensar en les festes
me fique tot afligit.
Veges jo com m'ho apanye
p'a donar-los a tots llit.

Prou vaig passar l'any passat.
Pués me se va fer precís

d'arreglar-los cap en peus
i en un llit ne fiquí sis.

Pués no es creguen que és broma,
lo que jo els estic contant.
P'a completar, donya Pili
se passà la nit roncant.

La dona en la mecedora,
i jo passí la nit velant.
Mira que això és gros,
haver de fer de vigilant.

Encara recorde jo
lo que a la muller li dia:
—“Neleta, que ganes tinc
de que se faça de dia.”

Els xiquets, demanant aigua,
estaven tots abraçats.
Al estar uns damunt d'atres,
pués estaven tots suats.

Alçant-se diu Filomena:
—“Ai, Déu meu! Quanta calor!
Jo no sé perquè no fiquen
als cuartos ventilaor?”

En tan mal que s'ho passaren!
I és que no tenen sentit
Ara farà quatre dies
en la carta mos han dit:

—*“Iremos todos a fiestas.
Sin falta. Ya lo sabéis.
En vez de llegar el ocho,
iremos el día seis.*

*Pensamos mucho en ustedes,
del obsequio que tuvimos.
Pensamos en los melones
i en la carne que comimos.”*

Pués l'assunt de la *carne*,
són les meues afliccions.
I lo que ham de procurar
és que hi hagen defuncions.

I se creuen que els melons,
serà com l'any passat.
Estem en el temps que estem
i jo, encà no els ha tastat!

—“Neleta, açò està clar!
Si jo no dic res ni tu,
has de vore l'any que ve,
com vindran el dia u!

Jo, ja ho tinc pensat xiqueta,
lo que vaig a fer enguany.
Jo, m'arreglaré el saquet
i me n'aniré a l'Estany.

Agarraré quatre llises
i anguiles, buscant pel fang.

Dormiré allí, en bona fresca,
i no faré mala sang.

Pués eixe és el meu projecte.
T'ho dic i ho tinc que fer jo.
De pensar que venen festes,
ESTIC EN UN TREMOLÓ.

RICARDITO EL TABALER

Quant vénen festes de poble
no pot faltar pel carrer,
el ressò de la donçaina
i Ricardito el tabaler.

El aprendre jo este ofici,
els ho vaig a relatar:
Jo sóc fill d'un llauraor,
però de l'horta.... *ni hablar*;

En hivern perquè fa fred,
i en l'estiu, no cal parlar,
et guanyes el cel en vida
si rasques molt de dacsar,

les panisseres tan altes
i en la lligona que cou,
ixes d'allí, xopadet
com el poll quant ix de l'ou.

Pensí en fer-me electriciste
i jo diguí de moment:
a on t'arrimes tot tremola,
no vull jocs en la corrent;

jo d'anar de festa en festa
he sigut u dels volats.
Dissabte eixia de casa,
i no tornava hasta al dimats.

Com m'agraden les festes
i això no podia ser,
manera d'estar entre elles
era fer-me tabaler.

Este ofici va prou be
i se passen bons ratets,
sols és que sempre arreplegues
del poble tots els xiquets.

Hi ha ventaja en anar davant,
sobretot en cabalgates;
si vas raere als tumultos
sols perdre hasta les sabates;

Els músics tenen enveja
als que sempre anem davant,
ells diuen que és un martiri
anar prop del carro triümfant.

Cada poble té un costum
però els hi han tan atrassats,
que mesclats en el confetti
refilen melons tacats.

Pués em dia a mi un bombiste,
a ell i al que toca els plats,
que els feren de melonaes
i els deixaren allisiats.

I per això ara, els músics
sempre se van retrasant.

Si protesten, diu el mestre:
“Com el perill es ja tant,
les persones van raere,
els animals van davant.”

Açò de ser tabaler,
toques de tot un poquet,
me maregen les dianes
perquè t'alces matinet.

Cosa rara, fa molt poc,
en un poblet, prop d'Artana
mos digueren els clavaris
que no volien diana;

Jo li dic al donçainer:
Demà se venguem Romeu,
així, passe lo que passe
no s'alçem hasta les deu.

Allà a les dos del matí,
quant dormia aplaserat,
sent que raspen la porta
i que a tot crit nyaula un gat.

Obric la porta i em gite
i es veu que entrà l'animal
i jo als meus peus me notava
algo que no era normal.

A penes done la llum,
en pensaments desinquets,

i em veig damunt del llit
la gata i quatre gatets;

La gata em mira estufa
volent-se damunt tirar,
i jo, *en ropas menores*,
sinse saber a on pegar.

M'assentí fora del quarto,
no peguí ni una becà.
No vàrem tindre diana
però tinguérem cantà.

Pués no és tot anar de festa
ni presumir de tabal,
lo que fot és quant t'allotgen
si et recibixen mal.

Un clavari, en certes festes,
m'acompanyà pel carrer;
Tots preguntant-li: "A on vas Toni?
A allotjar al tabaler".

Me du a una casa, que l'ama
mos diu, fent cara d'astral:
"Per a completar les festes
sols mos faltava el del tabal

Quatre músics, dos roperos,
i el tabaler" —diu Elisa.
—"Pués mire, li faig saber
que dormirà en la pallissa."

El sopar va ser lleuger;
 res de turmes ni cervells.
 Un sopar d'eixos que a l'hora
 ja fan roïdo els budells.

Quant me n'anava a gitar-me,
 Ai, que sermó féu, Sant Roc!
 —“Mire despulle's a fosques,
 no fume no es pegue foc.

Vaja alerta en tropessar
 que allí hi ha un sac de cuets.
 I vaja espai en xafar
 la lloca que està en pollets.

Només pujar em deixí caure,
 vestit com vaig pel carrer:
 tan gran que era la pallissa
 fiu cap dins del galliner;

Es veu que al vórem de blanc,
 les gallines, vinga el crit.
 Els pollastres, tots cantant
 i el tito fent-me el polit.

Jo em quedí arropidet
 i assustat d'aquell soroll;
 no gosava menejar-me
 per si xafava algun poll.

Jo sentia corregudes,
 cap amunt i cap avall,

i era que els polls de gallina
m'agarraven tots a estall.

Allí, rasca que te rasca,
i per ser prudent me calle,
em vaig dormir rendit
i vaig fer tard al passacalle.

I baixant de la pallissa,
rascant-me en los dits desfets,
encara em preguntava l'ama:
—“No m'haurà xafat els pollets?”

Jo enfadat, de mala veta,
per lo que eixa nit passí,
li conteste:— “No, al contrari,
el polls m'han xafat a mi.”

Entre penes i treballs,
les festes es deuen fer
i ací està per a animar-les...
RICARDITO EL TABALER.

ELS CUERNOS DEL JERESANO

Era una fetxa d'octubre,
quan el Barrio dels Hostals,
en honor a Santa Marta
prepara unes festes triüfals.

En una gran il·lusió,
una comissió es remou.
Per a engrandir més la festa,
pensen en comprar un bou.

Ja les festes s'aproximen.
Se nota en l'animació.
El bou ha arribat al poble.
Cada u, té una opinió.

Serà manso?, o serà mal?
Comentaris tots en vano.
Lo que, per cert, ja sabem,
és que li diuen Jeresano.

Si és covarde o és valent,
ningú pot donar raó.
És un secret que se sabrà
en quan isca del caixó.

Com el personal en bous,
està desmoralisat,
pensen, serà u de tants.
Com els d'estos anys passats.

Comentaris a granel.
Tots de molt mala opinió.
Tot açò pareix que ho senta
el bou, de dins del caixó.

Ha sonat per fi el clarí.
El que diu la veritat.
I és quant el Jeresano
ja se veu en llibertat.

És negre. Ademés templat.
És molt mal, no ho pot negar.
I pareix què en les miraes,
vulga dir que les xarraes,
li les van pronte a pagar.

De que és manso, ell ha jurat
que ací en Puçol no se diga.
I el personal, assustat,
s'en puja a la raera viga.

Cornà que pega, fa estelles.
Té molt mala fetxoria.
El Jeresano està ansiós
de fer gran carnisseria.

Corre igual que una centella.
Això és un bou i no un vedell!
Corre u sobre el rastell;
l'alcança sense fer mella

Un ai!, sona de boca en boca.
D'en peus se fica tot ser.
Logra per fi el Jeresano
tindre un home en son poder.

Se senten ais! de dolors
com els del final d'una guerra.
Tots són xillits i clamors,
al vore la sang per terra.

S'ordena pronte el tancar-lo,
a pesar de que ell no vol.
Pués volguera que en el poble
hi haguera un dia de dol.

Quant ja el bou està tancat,
s'apiaden del que li cou,
però en to satisfet,
dien contents: —“Xe, quin bou!”

Està vist que el bou del poble,
per a gran fama alcançar,
no volem que faça riure,
volem que faça plorar.

Después en les embolaes
en bravura, no està mal.
D'una cama es queixava.
No pot córrer l'animal.

Mantenia les miraes
de mal cor i traïdor.

Els cuernos del Jeresano,
tenen sembrat el terror.

Se proposen el curar-lo;
cosa que no pogué ser.
Casi tots ho lamentaven.
Pareixia que esperaven
vore més sang pel carrer.

I un dia, quan ja veren
que no es curava aquell mal,
a la vida del Jeresano
li va donar fi un punyal.

El rabo d'esta gran fiera,
que en bravura alçava pes,
qui del poble se pensava
que mil voltes l'agarrava
Eduardo, el de Molés?

No va ser per covardia,
deixar-se el rabo agarrar.
Después de mort l'agarraren,
com a relíquia la tallaren
per un recuerdo guardar.

Lo que som en esta vida
i lo que deixem de ser!
Els cuernos del Jeresano,
un dia, els veig pel carrer.

Els que causaren terror.
Els que varen causar danys.
Un xiquet els manejava
que a penes tindrà sis anys.

Mirant els cuernos,
quedí orgullós i satisfet.
Pués enjamai me pensava,
el vore'm d'ells tan propet.

Són eixos, els que al mirar-los
es fica u desinquiet;
i que abraçats hui se vegem,
baix domini d'un xiquet!

Els cuernos del Jeresano,
en veu alta es pot dir ja:
Que juga en ells i els pateja,
Marianito Sebastià!

NO FON SUSTO, FON FARTÀ

Era en l'any vint-i-sis,
d'octubre un dia de sol;
quant els típics bous en plaça
se celebren en Puçol.

Lo que els vaig a relatar
no és cuento ni falsetat;
hi han testimonis que viuen
i recorden lo passat.

Es tracta de donya Elisa;
casà en un portugués.
Dona molt alta i robusta
en cent vint quilos de pes.

Esta senyora, sentia
loca afició als bous en plaça;
encara no veia fer les barreres
i ja no estava gens en casa.

Pués el dir-los més no cal;
nada menos hi hagué un dia
que va anar a la marjal
sols per vore fer la tria.

Durant els dies de bous
tenia un gasto molt gros;
res de presumir de trages,
tot, ho volia p'al cos;

de matí feia unes compres
que donava en què pensar;
li dien: —“Té convidats?”
i solia contestar:

—“És que tenim bous en plaça,
i com tots poden pensar
és lo típic de la festa
portar un bon berenar.”

Quant sonava la dulçaina,
a les tres de la vesprà,
ja venia Donya Elisa
en el bolso carregà.

Quant entrava dins la plaça,
la recibien tots xillant!;
cada u dia una cosa,
en crits i escandalisant.

Ella no ho prenia fort
i es ria en tota bondat;
saludava molt amable
en direcció a l'entaulat.

Quant per l'escala pujava,
el públic se mobilisa;
tots estan en un xillit,
tots mirant a donya Elisa.

Quant ella es veu assentà,
no té enfado ni rencor,

agraïda saludava
ondejant un mocaor;

el asiento del costat
el té pagat donya Elisa,
p'a ficar el berenar,
tot el puesto li precisa.

Encara no ha eixit cap bou
i ja està armat el sarau;
tots mirant a Donya Elisa
per què està menjant cacau;

después com tenia set,
al llimonero cridà;
cara a tots, molt sí senyora,
tota se la carregà.

Mentres durà el primer bou
tots miraven estranyats,
al vore que es va menjar
set o huit codonys torrats.

Quant varen traure el segon,
mentres tots toquen palmetes,
com estava desmaià
mamprenqué les rosquilletes;

com li varen donar set,
torna a beure llimonà;
después estava indisposta
però pronte li passà.

L'àcid de les llimonaes
no molt bé li va pegar,
pués va tindre un xoque d'aires...
menos mal que va rotar.

Quant ella es dóna conte
que li passa el malestar,
mampren a traure del bolso
i se fica a rossegar;

com el flato li passà,
de menjar va sentir ganes;
de xufes pegà tibà,
i p'a después dos mangranes.

Quant soltaren el quart bou,
a Peris li va preguntar:
—“Escolte, quin conte porten?
Ja és hora de berenar!”

Quant va sentir la dulçaina
que anuncia del bou la tancà,
va dir la senyora Elisa:
—“Déu meu! Estic desmaià!”

Es va traure un viena
de fiambres arreglà,
i quant se donaren conte
tota la finalisà;

duia plàtanos p'a postres;
de pells ompligué la plaça;

mos va donar la impressió
que era collita de casa;

después d'armeles torraes,
no sé les que se menjà;
com estaven salaetes
s'encontrava dessecà;

se begué dos llimonaes;
no feia més que rotar;
era tant lo que va beure
que li entren ganes d'orinar.

Intenta baixar-se'n baix,
pués no se podia aguantar,
—“No baixe!— li varen dir—
Que el bou el van a soltar!”

Se va tornar a assentar
i en tota la força s'aguantava.
És debaes. Donya Elisa
a poc a poc s'orinava.

Quico, el pobre, que en gran pena
mira els bous baix l'entaulat,
es notà damunt l'esquena
que ho portava tot banyat,

—“Serà possible, Senyor!
Què me dicta el pensament?
En tota la meua vida...
Està el sol fora i ploguent!”

I esclatant en una risa
es giren amunt xillant,
i veuen que donya Elisa
estava a tots arruixant.

Mentres la va amollant
no fà cas de carcallaes.
Miren si se va acalorar
que es menjà quatre ensaïmaes!

Va notar la del costat
que Donya Elisa es queixava,
i gemecant espaiet,
el ventre se l'agarrava.

Si serien els codonys
o serien les mangranes;
una agonia l'acora.
Sols de tirar, té ganes.

Senten un gran estampit.
El personal s'ha assustat,
i se corren comentaris
que ha delinquit l'entaulat.

—“No s'assusten ni xillen!
—va dir el del costat—
Mentres tots esteu patint,
donya Elisa ha descansat!”

P'a vore si refileva
se va beure un parell d'ous;

la pobra sols desitjava
que s'acabaren els bous.

Ja sabem tots lo que passa
después del berenar.
Que tots se senten toreros
i en ganes de torejar;

confiant-se tots del bou,
u resulta malferit;
Pensant en que l'ha mort,
la plaça està en un xillit.

Uns comenten — “Qui serà?”
Atres: — “Ai! Què mala sort!”
però van i es donen conte
que donya Elisa s'ha mort.

Mirant tot eixe trajín
s'acaben els bous en plaça,
i a donya Elisa entre huit,
se l'enduen a sa casa;

tots van dient lo mateix;
un comentari els remou:
— “Eixa dona ha mort del susto
d'eixe ha agarrat el bou!”

Tots van dient i no paren,
però sols una frase ressona;
tots la mateixa opinió:
— “Del susto ha mort eixa dona!”

El metge don Agustín
la reconegué espaiet,
i pronte va traure en limpio,
d'esta mort, tot el secret.

Tant se parlava del susto
que don Agustín exclamà:
—“Res de sustos ni ocho quartos!
NO FON SUSTO, FON FARTÀ!”

QUE PERNILS HI HAN EN LA CREU

En la Pobla de Farnals
tenen fe i molt d'interés;
senten gran goig i alegria
al fer festa a Sant Francés.

Per costejar les despesses
de la música, els focs
i d'atres diversions
de dinés, sempre n'hi han pocs.

Se dediquen a fer rifes;
d'ajudar ningú protesta
i és l'únic mig possible
p'a poder fer bona festa.

No fa molt en feren una,
que aquella valgué per mil.
Arrifaven moltes coses,
entre elles un gran pernil.

Tots els forasters que el veren,
deien, però a tota veu:
—“Xe, mira. En tota ma vida...,
que pernils hi han en la Creu!”

Aquell número premiat,
pués era el noranta-u.
A pel valor de la rifa
no acudia ningú.

S'ajuntaren tres clavaris
i va dir el més tranquil:
—“Molt de mut i xito el pico
i mamprenem el pernil.”

Mentres preguntava Trini
quin número és l'agraciat,
no sabia la pobreta
que el bon pernil ja ha volat.

Xillant, diu la Llambriera:
—“El norant-u, ha eixit?
Eixe número el tinc jo!,
digué contenta en un crit.

Mamprén l'armari ropero,
peça en peça a regirar;
perquè se creïa ella
que allí dins el va deixar.

No dic ninguna mentira,
va traure tot l'aixovar.
Com ho refilava arreu,
casi tot ho va arruar.

Cubertors, manteleries.
Que sarau, allí va armar!
Estigué dos o tres dies
que no feu més que planxar.

Después va a l'aparador
i dia molt desinqueta:

—“Jo crec que me'l vaig deixar
ací dins d'una taceta.”

I regirant, regirant,
la senten que assustà, xilla.
Es recolzà en la porta
i li caigué tota la vajilla.

—“Ai! En saber-ho, ma sogra,
—diu ella— no vullc pensar-ho!;
pués va ser capritxo meu
i la fiu passar per l'aro.”

Pués va fer mal desacato!
I no quedà la cosa aixina;
pués trencà un joc de cafè
recuerdo de la padrina;

i li vingué a la memòria,
después de fer tant de mal,
que els va deixar plegaets
en la bolxaca del davantal.

Quant els números contempla....
Que disgust! No ho sap ningú!
no estava allí l'agraciat,
pués era el seixanta-u.

Però no s'acaba ahí
lo de la rifa ditxosa.
Un atre cas ve contant
Matilde. Diu angustiosa:

—“Deu números va comprar
la meua filla, Plasència,
i damunt se’ls emportà
a on està, que és València.

Quant sé que el noranta-u
és el número agraciat,
me’n vaig a comunicar-li-ho
per si el pernil li ha tocat.

A penes València xafe,
m’encamine allà, al Mestalla.
Vaig fugint apressurà....
i un guardia em denuncià
per crussar fora la ralla.

Vaig pujar en l’ascensor,
a on servint ma filla està,
i pujant se’n va la força
i allí em quedí tancà.

Jo pensí.... anar i vindre
molt poquet me pot costar;
sols sentia que el marit
venia a casa a dinar.

Allí passí hora i mitja.
Arribe i vaig prenguntar;
i me diu la senyoreta:
—“*Se fue al mercado a comprar.*”

Va tardar una hora en vindre,
i li dic a què vaig jo.
I me contestà en gran agòbio:
—“Els números els té el meu nòvio.
Ell, està en l’aviació.”

Vaig i pregunte per ell,
i me diu el Teniente Mellado:
—“*Señora, este chico ya se fué,
hace dias, licenciado.*”

Vaig regressar cap a casa,
més forta que un projectil!
Entonces si que vaig dir:
—“Despedim-se del pernil!”

I vaig arribar a casa
a les cinc de la vesprà.
Ai! Déu meu! El meu marit!
Que palissa me pegà.”

—“Pués tu no saps lo més gros;
tant que has patit i has maldat,
i el pernil són tres clavaris
els que ja se l’han pandat.

Pués un de tants és Paritas,
m’ho han dit en gran secret.
Atre de tants Gorisito,
i l’atre és el Morenet.”

—“Però, què dius? Això han fet?
Pués se passen de graciosos.
Tindràs raó, perquè estan
els tres, la mar de llustrosos.”

Tots sabem que per la blanca
entren i passen a mils;
diuen girant-se a esta casa:
—“Xica, mira quants pernils!”

I estes dos molt amargades,
diuen fent-se comentaris:
—“Encà n’hi han de més grans!”
referint-se als tres clavaris.

I quant els veuen passar,
diuen a baixeta veu:
—“Mira, si estan poc llustrosos!
QUINS PERNILS HI HAN EN LA CREU!”

COM ESTÀ LA HUMANITAT!

Estaven Genaro i Lucas,
els pobres els dos ja ancians,
comentant en un carasol
a l'endemà de Tots Sants.

Dia Lucas: —“Ai, Genaro,
la gent quant ha canviat!
No sé a on anem a fer cap!
Com està la humanitat!

Ahir, aní al cementeri;
creu-me, em vaig indignar.
Està vist. La majoria
domés van a criticar.

Va dir una: —“Eixe, és Basílio?”.
Pobre. En tant que ha treballat,
quina làpida li han fet!
Mira que han escatimat!

Esta pareix la llonguera.
Quin retrato li han ficat!
Pués quantsevol la coneix;
mira que està desllustrà.

Este pareix Baldomero.
Mira, quin nitxo més brut!
Disfrutar la seua hacienda
sí que saben i han sabut.

Mira, llig este lletrero:
“A-ma-li-a Llu-es-ma Mi-ret”.
La pobreta. En tants anys morta
i ni làpida li han fet!

“*Tu es-po-sa no te ol-vi-da*”.
Este és Tono Colmenar.
Que no lo olvida, li diu,
i pronte pronte es va casar.

Mira si ahí dins n’hi ha pols;
i la làpida badà.
Si te he visto, no me acuerdo.
Crec que ni dol se posà.

“*Re-cu-er-do de tus so-bri-nos*”.
Este és Bernardo Canuts.
Pobret. Que amarg va morir!
El mataren a disgusts!

Esta pareix ... Juliana.
Que dona més arrogant!
Que tia *por dos reales*!
Això sí que era lianta!

—“Xica, mira! Eixe és Benito.”
—“No recorde d’ell, Plasència”.-
—“Aquell que a tirs el mataren
robant el banc de València!”.

Mira, esta és doña Adela.
Tenen punxes en els cors!

Ni tan sols s'ha merescut
una corona de flors?

De les finques que tenia,
sí que les han embotxat.
Del que es mor, ja no fan cas.
Com està la humanitat!

Critiquen avall i amunt
i casi asseguraria,
que no resen a un difunt
ni tan sols una avemaria.

I aixina van criticant,
venint avall pel Calvari,
en el dia de Tots Sants
quant venen del cementeri.

No respeten als difunts,
aunque siguen familiars;
si no, ves donant-te conte,
en els cines i en els bars.

Quant jo era xicotet,
recorde que en eixe dia
tot ser guardava silenci.
Ningú sentia alegria;

i estaven tocant a mort
vint-i-quatre hores justetes.
Mos deien: —“Si no reseu,
eixiran les animetes.”

De nit, tancaven les portes
i sopàvem sinse ganes.
No senties a ningú.
Sols senties, les campanaes.

Jo, no gosava dormir-me
per la mateixa poreta;
i els pares diguent: Reseu!
Per què si no es voreu
arrapats per l'animeta!

Resant, passàvem la nit.
En ganes no m'adormia.
Assustats. Sols esperant
a que se fera de dia.

A l'endemà quant m'alçava,
a l'espill anava escapat,
en l'ànsia de poder vore
si és que anava arrapat.

Una nit, estem gitats, jo
i també el meu germanet.
No podíem adormir-se
per sentir un roïdet.

—“Tu estàs sentint?”— dia ell.

—“Resem a veu calladeta.

Ai, què susto! Ja voràs
com mos ix una animeta.”

Pués el ditxós roïdet,
que rato estava notant-se,
el causava una goseta
que fort estava rasant-se.

La feien estar les puces
en estat desesperat;
i al rascar-se, la cadira
pegava en el barandat.

Més major, vaig a regar
una nit d'eixes fosquetes;
jo m'acorava de por
per si m'eixien les animetes.

Veig moltes llums xicotetes
a la soca del pallar;
me'n torne assustat a casa,
corrent a més no poder.

I li vaig dir a mon pare:
—“Alce's, què açò no són fetes.
Em pareix que el nostre camp,
està tot ple d'animetes!”

I mon pare, a l'arribar
me diu: —“Res d'animetes.
Tot això són cucs rogets,
que de nit fan llumenetes”.

—“Pués jo no sé com del susto
no estaven tots malalts del cor.”

Al revés d'ara, Genaro;
tots han perdut ja la por.

Ni s'assusten d'animetes,
ni de vore el cementeri.
Ni pensen, ni tenen temps
per a resar un rosari.

De cinquanta anys a esta part,
les coses han canviat.
Ara es viu a lo loco.
Com està la humanitat!

Ara, el dia de Tots Sants,
la tristesa a ningú espanta.
Els espectacles, tots plens.
Beuen, com es balla i canta.

Com vénen tard del passeig,
els ve justet per sopar.
Com el cine és més precís,
no tenen temps ni de resar.

En estes fetxes pensàvem
en resar al sepultat;
i tu saps ara en què pensen?
Pués en fer bou embolat.

I cansats de tragar,
pués la cosa està clareta,
al que li manen resar
ben dormit es sol quedar
en la primera caseta.

Ni n'hi ha respete, ni por.
Lo que està passant és gros.
P'a l'ànima, no hi ha res.
Hui, tot ho volen p'al cos.

I mirant la joventut
per camí tan desviat,
dic a soles convençut,
COM ESTÀ LA HUMANITAT!

JA TENIM BANDA EN PUÇOL

Dins de mi guarde una fetxa
que el gravar-se en mi és precís;
la del Diumenge de Rams,
fetxa de hui el vint-i-sis.

Commemorant este dia,
la campana doblà el vol,
també sonaren les notes
de la Banda de Puçol.

Notes que deuen gravar-se
a tot veí que les sent.
Notes que deuen ficar-se
en el cor del puçolenc.

Jo que he conegut Puçol
siguent un xicotet poble.
I era orgull tindre dos bandes,
l'enveja de tot el rogle.

Hui en el doble de veïns
el poble estava callat;
per fi s'acabà el silenci.
Hui una Banda ha debutat.

En coses de poc profit
mire que ham adelantat
i se diguem uns a atres,
—“Este poble, ha progressat.”

Si se girem al raere,
jo ho mire tot al revés.
Abans hi havien dos bandes;
per ahí no hi ha progrés.

Si per l'edat aquells músics
veig que han desaparegut,
jo mateixa em pregunte:
—“Què fa hui la juventut?”

Jo crec que és sacrifici
el calfar-se un poc el cap.
El sacrifici du un don,
sabent lo que atre no sap.

La persona artista i culta,
jo crec que és un gran orgull
i tots hem de tindre en conte
que lo que u sembra, cull.

Deguem dependre del savi
lo que escrigué en el paper.
Fer maldats, tirar espentes,
això, tots, ho saben fer.

Què tranquils dormen els pares
si als fill aparten del mal;
conduint-los a dependre
en un Saló Cultural.

I ahí mos dóna un eixemple
la Banda que s'ha format.

Sacrificant-se, en constància
han collit lo que han sembrat.

Mirant desfilar la Banda,
tots, comenten satisfets:
—“Hi ha que vore tots com toquen
sobre ser tan xicotets!”

Els que honren el nostre poble,
són eixos uns dels tants,
diuen que són xicotets;
xicotets, però molt grans!

Deuen sentir-se orgullosos
els pares d'eixos xiquets
perquè estan fent els seus fills
lo que no fan molts grandets.

Fem saber al que no sap
que deguem una atenció
a un jove de gran talent,
millor dit, a una eminència.

Este és Miguel Castillo,
el que ha tingut interès
de formar-nos una banda
sinse voler cobrar rés.

Això sols ho sap la Junta
i el discípul que ha estudiat;
la paciència que ha tingut
i lo que s'ha sacrificat.

Ensenyar al que no sap
és lo que este jove vol.
Gràcies a ell podem dir:
—“Ja tenim Banda en Puçol!”

Ara nostra juventut
esperem que es decidisca.
A vore si es pot lograr
que esta banda s'engrandisca.

Lo que falten són molts sócios.
Hi ha que animar als veïns.
Massa estan fent els de fora,
ham de fer algo les de dins.

P'a pagar la quota al mes
tots se deguem de suscriure,
jo sé que en les puçolencs
hi ha noblea i no fan riure.

Si la juventut s'empenya
en cantar do, re, mi, fa,
anem a tindre la banda
millor de la contornà.

Oírem els bons concerts
i es lloirà el que més sap;
p'a casar-se en un solista,
les xiques, aniran de cap.

Anireu de festa en festa,
com van tots els de la tuna;

i quant aneu al servici,
guàrdia, no en fareu ni una.

Quant aneu fent passacalle
sols per vore-vos passar,
les xiques vos auriran
les portes de par en par.

Pués estareu tan de moda
que sé lo que passarà,
que aquell que no siga músic
ninguna xica el voldrà.

Mos diu Juana: —“Tinc dos fills.
En música són entesos.
Sobre tindre poca edat
als dos, els tinc compromesos.

El meu marit, toca els platillos.
No tinc més felicitats
que vore'm als dos fills músics
i son pare tocant els plats.”

En poques cases com esta,
el dir-los més ja no cal,
formaríem un banda
que ni la Municipal.

És això lo que la Junta
i Miguel Castillo vol.
Al menos ja podem dir:
JA TENIM BANDA EN PUÇOL!

JA TENIM LLUM EN LA MAR

Hui, per Puçol se pregona;
no sents atre comentar.
Ja no es parla d'atra cosa,
més que la llum de la mar.

Fetxa que passarà a la història,
el dèsset de joliol,
nit que molt serena estava
quant de moment llumenava
la platja que té Puçol.

Ni en prosa, ni en poesia.
No se pot mai relatar
la il·lusió i l'alegria
que hi havia en eixa mar.

Uns tiren els carbureros;
un atre, diu satisfet:
—“Acabem en les bugies
i en el llum del cresolet.”

Tot era rollar clauetes;
domés volien claror!,
ja ningú s'enrecordava
que corria el contaor;

ningú volia gitar-se,
és la falta de costum,
pués ningú s'ho acabava
vore en la mar tanta llum.

Al vore tant *d'alumbrao*,
els mosquits, tots estranyats,
ja a ningú de tots picaven,
pués estaven tots assustats.

Fon tanta la sensació
que la llum els va donar,
que fins els peixos se n'eixien
des del fondo de la mar

Un galfí i quatre ratjaes,
açò és parlar-los formal,
pués en busca de la llum
nadaven pel pedregal;

damunt del pont de la gola,
buscant la il·luminació,
un gran colomer d'anguiles
anaven en provessó;

les llisses, tants bots pegaven
que fins varen arribar
al merendero del Turco,
sols per la llum presenciar;

granotes no en quedà una
ni en els sequiols, ni en els marjals;
totes cantaven al vore
eixa llum tan potencial;

moltes boten i topeten
en Casa de Nazaret;
un xiquet en cinc minuts
hasta dalt omplí el saquet;

pués sinse banyar-se els peus,
tot viviente va peixcar.
Mira si ha portat ventatges
el dur la llum a la mar.

No s'estranyem si alguna nit
vegem entrar els esparrellons,
entrar per dins de les casetes
amagant-se pels rincons.

El que habita en nostra platja,
ja pot estar satisfet;
saboreja el sol i l'aire,
i a la porta el peix fresquet.

Deixant al costat la broma,
Sinse passió. Parlant clar.
Ja casi s'ha fet precís
tindre caseta en la mar.

Si les collites se valen,
me crec que no ha de tardar,
els vorem en romeria,
fent blocs i edificant;

i si seguixen en baixa,
p'a què volen treballar?

En l'hivern a vora foc
i en l'estiu tots a la mar.

Hi ha qui li diu a la dona
que se'n va a birbar marjal,
i passa el dia en Cal Turco
prenent l'aire i de barral.

Hi haurà qui quant es veja
la platja tan llumenà,
baixarà ben matinet
i pujarà a la matinà;

a lo millor dins de poc
tindrem un cine complet,
i vorem a Sara Montiel
en *El último cuplet*.

Ja sentim en nostra platja
lo que sentim pel carrer;
cantar a Antonio Machín
i a la Conchita Piquer.

En la platja llumenà,
anar fora ja no cal.
Ja no pensem en la Vega,
ni tampoc en Benassal.

Els que s'entren dolents
i fora volen anar,
jo, els aconselle la platja,
a on millor ho han de passar;

l'aigua bona està a tres passes.
És bona p'a tots els malalts;
la sènia de Vicent d'Ana
conta en quatre manantials.

És bona per al renyó;
mals del fetge, allí s'han curat,
i els que patixen de reuma
al tastar l'aigua han curat.

Tenim bona aigua i la llum,
què més mos falta allí?
Dos coses falten: l'Ermita
i que asfalten el camí.

Poquet a poc tot vindrà.
Qui havia de pensar
que diríem en esta fetxa...
JA TENIM LLUM EN LA MAR!

ADIÓS, MOS HA DIT LA TORRE

Sóc alta i molt ben plantà,
però ja sóc molt velleta,
per això la meua mort
està arribant a la meta.

Jo que per la meua altura
em creia la més rica,
admirant el monte i el mar
i tota l'horta tan bonica.

Per això estava orgullosa.
Alabar-me no me dol,
des de llunt per mi sabien
on s'encontrava Puçol.

No sóc cap hermosura,
però tinc antigüetat.
Per xafar la meua altura,
quanta gent ha desfilat.

En la bendició del terme,
que contenta me ficava!
Quin honor més gran p'a mi
quant la creu me visitava.

Jo que he sigut l'amparo
d'aquell que dormia en l'horta
i del que ací ha buscat refugio.
A tots els he auert la porta.

Ací dins s'han refugiat,
igual nanos que gegants.
La roperia de les festes
i també dels carros triümfants.

De la banda de cornetes,
el ruído m'he aguantat,
sentint-me les mil protestes
i en raó, del veïnat.

Valent-se de la prudència,
també de l'obscuritat,
sobre les meues parets
quantas coses m'han tirat.

Hi ha qui contemplant-me, diu:
—“Quina frontera més rara!”
Però ningú s'ha apiadat
de llavar-me un poc la cara.

Tots em miren de costat
i jo conte m'estic donant
que la vida me s'acaba.
En Puçol estic sobrant.

Me miren i molts roglillos fan.
Sobre mi fan comentaris.
Uns opinen restaurar-me,
atres diuen lo contrari.

Si els que pensen derribar-me
falten a la veritat,

en raó o hasta sinse ella,
qui mana és l'autoritat.

Lo que és molta veritat
és que un comentari corre,
i eixe comentari és
que desapareix la Torre.

En l'any seixanta-set,
un dia de juliol,
per a molts veïns del poble
va ser un dia de dol.

Camions en ferramentes,
de lo més adelantat,
venien a fer els hòmens
lo que els havien manat.

La sentència està complida.
No avança més el que corre,
lo que sí que podem dir
és que adió mos ha dit la Torre.

I que pare ahí la cosa,
li demana a sant Nicasio.
alcomençaren primer
en vendre l'hort del Palacio.

La venta, no és friolera.
No se tracta d'un campet,
són trenta-sis fanecaes
i tot rodat de paret.

Allò era un cel en vida.
Passejar pels caminals
tots cubrits d'espessa sombra
de les fulles dels parrals.

Allí s'olvidaven penes.
No hi havien malhumors,
contemplant clavells i roses
que n'hi havien de mil colors.

Aquell hort tenia fruta
de tot el temps que volgueres.
Li donava un gran valor
les altíssimes palmeres.

El vent no ha pogut tirar-les,
aunque fóra huracanat!
Qui ha acabat en lo dit?
La mateixa autoritat.

Si les veritats amarguen,
a dir mentires no val.
Tot ha tengut mala sort,
lo mateix li ha passat a l'hort
que al Palacio Arzobispal.

Aunque regalen palaus,
hui, ja no agraixen res.
Agraixen els regals
si és que els dones en dinés.

Per a viure acomodats,
sobra en una humilde casa.
Molt és lo que han derribat
però els veïns han guanyat.
Pués tenim una gran plaça

A on fa bon aire i bon sol.
A on se passeja i se corre.
Hi ha qui trist queda mirant
i exclama casi plorant...
—“ADIÓS MOS HA DIT LA TORRE!”

EL PUIG DE SANTA MARIA

El Puig de Santa Maria
rodat d'horta i de montanya,
és un poble pintoresc
de lo millor que té Espanya.

L'aire li du l'aroma
de la típica pinà
i al colmo de la montanya
té la històrica Patà.

La visiten romeries
de tota la baronia;
perquè és lo més destacat
del Puig de Santa Maria.

Van seguint tots els costum,
els de hui i els de raere,
d'anar tots a presenciar
la festa que es fa per Sant Pere.

Festa del Puig destacà,
per tradicions molt severes,
a on no pot mai faltar
per a dinar, les calderes.

Allí acudix l'ambient.
Quant assecat d'allí fuig
no olvida en la memòria
lo a gust que dinà en el Puig.

Del poble se va alluntant
encara es gira cap al raere,
i té un record mentres viu,
de la festa de Sant Pere.

Dels pobles, en romeria
van igual que en processó.
Uns a vore les sortijes,
atres a escoltar el sermó;

I quant regressen a casa
és de costum molt sagrat,
portar del Puig un recuerdo;
com els torrons i el torrat.

I el que no ha anat, tot s'ho mira,
com una alhaja en l'estuig;
i hasta menjar-s'ho li dol
perquè és recuerdo del Puig.

Bé podem dir que este poble
és de renom popular,
perquè l'honra una rabera,
que és molt digna d'alabar.

És la rabera de Peris.
Nom que sempre triümfarà
perquè hi ha una valentia
que de pares a fills va.

Rabera que a on va, fa rogle.
Que hasta el torero li fuig.

Per això han alcançat fama
estos bous, Peris i el Puig.

Està la Penya Taurina,
p'a donar més esplendor.
D'entre tots destaca, el Bruno,
que és el primer mataor.

Fan les típiques paelles,
i després a torejar,
en la casa que té Peris
allà propet de la mar.

Allí maten l'afició.
A on es disfruta i se xilla
Ja podem dir que hui, el Puig,
tira puntes a Sevilla.

Allí se toca la guitarra,
i tenen gust p'a cantar;
perquè allí estàn *Los Azules*
que ara i sempre han de triümfar.

Però lo gran que té el Puig
tots s'ho saben de memòria;
és el Sagrat Monasteri.
El que té tan gran història.

A on es pot dir a tot crit
que aquella escala han pujat
personatges d'alta esfera.
De sabios i de regnat.

El Monasteri té fama
i el gran mèrit li se dóna;
perquè allí dins d'ell tenim,
de les Verges, la Patrona.

La que se veu coronà,
tan pura i tan soberana.
La que hui és reina i serà
de la Vega Valenciana.

Des de llunt venen al Puig,
el pobret i el millonari,
a visitar Nostra Verge
i tan famós Monasteri.

I l'Orde Mercedària
al front de la religió;
és la que honra i realça
a tota la població.

I el que ve al Puig i se'n va
deixa el poble en gran decor,
perquè veu que això no és poble,
diu que allò és un gran tesor.

I deixant eixe riu d'or
hasta pareix que ensomia,
perquè s'emporta en lo cor
EL PUIG DE SANTA MARIA.

OBRA COMPLETA

Vicent d'Anna

I. Pel camí del desengany · POESIA

II. P'a festes les de Puçol · POESIA

III. Dècimes · POESIA

IV. Ja saben qui és la Pilar | Dia d'eleccions · TEATRE

En l'obra de Vicent d'Anna (Vicent Sebastià · Puçol, 1900 - 1976), abundant i desigual, totalment dispersa fins ara, hom pot reconèixer, fora de tòpics, la veu d'un poble, Puçol, i si apurem molt, d'una comarca, l'Horta: el Puçol i l'Horta de la primera meitat del segle XX, d'abans de la industrialització, de la mediatització cultural i de la solsiada identitària. Els seus versos satírics glossen minuciosament els hàbits i costums d'una societat rural.

